

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису

**КОМАР-СТАХОВСЬКИЙ АНДРІЙ ІГОРОВИЧ
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
МАР'ЯНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Спеціальність: 106 «Географія»

Освітньо-професійна програма: Регіональний розвиток і просторове
планування

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

Барський Юрій Миколайович

доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №
засідання кафедри економічної та соціальної географії
від _____ 2025 р.
Завідувач кафедри
доц. Погребський Т. Г. _____

ЛУЦЬК–2025

АНОТАЦІЯ

Комар-стаховський А. І. Суспільно-географічні особливості розвитку Мар'янівської територіальної громади: магістерська кваліфікаційна робота зі спеціальності 106 Географія. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2025.

У роботі встановлено, що реформа адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування належить до кола найважливіших проблем України. Систему органів місцевого самоврядування в Україні формує: територіальна громада; міська, сільська, селищна ради; міський, сільський, селищний голова; виконавчі органи міської, сільської, селищної ради; обласна та районна ради; органи самоорганізації населення.

На формування територіальних громад впливають природно-географічні, суспільно-географічні та загальнодержавні чинники. Природно-географічні та суспільно-географічні чинники є своєрідною основою для економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а загальнодержавні – лише фактор, який корегує їх використання.

Основним фактором конкурентоспроможності, економічного зростання і ефективності розвитку Мар'янівської територіальної громади є трудові, земельні, туристичні та лісові ресурси. Виробничий потенціал не використовується в повній мірі, причиною чого є відсутність фінансування, застаріле обладнання, збитковість підприємств. У структурі господарського комплексу Мар'янівської громади провідне місце належить аграрному сектору.

Для оптимізації розвитку Мар'янівської територіальної громади необхідно сформулювати ефективну стратегію збереження наявних та залучення можливих ресурсів для економічного зростання.

Ключові слова: просторове планування, децентралізація, Мар'янівська територіальна громада, Волинська область.

ANNOTATION

Komar-stakhovskyi A. I. Socio-geographical features of the development of Maryanivka territorial community: Master's qualification thesis in specialty 106 Geography. – Lesya Ukrainka Volyn National University. – Lutsk, 2025.

The work establishes that the reform of the administrative-territorial structure and local self-government is one of the most important problems of Ukraine. The system of local self-government bodies in Ukraine is formed by: territorial community; city, village, settlement councils; city, village, settlement mayor; executive bodies of city, village, settlement councils; regional and district councils; bodies of self-organization of the population.

The formation of territorial communities is influenced by natural-geographical, socio-geographical and national factors. Natural-geographical and socio-geographical factors are a kind of basis for the economic development of united territorial communities, and national factors are only a factor that adjusts their use.

The main factor of competitiveness, economic growth and development efficiency of Maryanivka territorial community is labor, land, tourism and forest resources. The production potential is not fully used, which is due to the lack of financing, outdated equipment, and unprofitability of enterprises. In the structure of the economic complex of the Maryanivka community, the leading place belongs to the agricultural sector.

To optimize the development of Maryanivka territorial community, it is necessary to formulate an effective strategy for preserving existing and attracting possible resources for economic growth.

Keywords: spatial planning, decentralization, Maryanivka territorial community, Volyn region.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	7
1.1. Суспільно-географічні особливості організації територіальних громад.....	7
1.2. Правові та організаційні аспекти адміністративно-територіальної реформи.....	12
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МАР'ЯНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	18
2.1. Економіко-географічне положення та природно-ресурсний потенціал.....	18
2.2. Соціально-економічні чинники	26
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МАР'ЯНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	35
3.1. Конкурентні переваги територіальної громади	35
3.2. Проблеми та перспективи розвитку	43
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В Україні триває процес реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях.

На сьогодні переважна більшість об'єднаних територіальних громад в Україні, маючи право вирішувати питання місцевого значення, неспроможні їх виконувати через брак коштів, занепад або відсутність інфраструктури, а також брак кадрів відповідної кваліфікації. Тому значна частина питань місцевого значення не вирішується належним чином.

На сьогодні очевидно, що потреба у знаннях з децентралізації влади, протидії корупції, управління територіями та різних аспектів місцевого самоврядування є надзвичайно актуальною.

Метою дослідження є вивчення умов для забезпечення ефективного функціонування системи органів місцевого самоврядування, виявлення основних переваг і недоліків в роботі органів місцевого самоврядування й територіальної організації на прикладі Мар'янівської територіальної громади.

Об'єкт дослідження – Мар'янівська територіальна громада.

Предмет дослідження – аналіз та оцінка діяльності Мар'янівської територіальної громади Волинської області.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

– ознайомитись з основними теоретичними питаннями адміністративно-територіальної реформи в Україні;

- виявити основні риси, що притаманні територіальним громадам як первинному об'єкту самоврядування;
- з'ясувати фактори та чинники формування територіальних громад;
- обґрунтувати шляхи оптимізації розвитку Мар'янівської територіальної громади.

Методи дослідження. Методичною основою дослідження є положення суспільної географії, концепція сталого розвитку регіону, законодавчі та нормативні акти України про реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. При дослідженні використано наукові праці Боднара О., Ганущак Ю., Жаховської В., Кулиничка П., Марчук А., Панькова О., Стьогова О. та інших. При написанні роботи було використано загальнонауковий, ландшафтний, статистично-математичний, районування, порівняльно-географічний, картографічний та інші методи.

При написанні роботи використовувались матеріали Волинського обласного управління статистики, Мар'янівської територіальної громади, а також матеріали регіональних, всеукраїнських науково-практичних і наукових конференцій.

Практичне значення результатів. Отримані у випускній кваліфікаційній роботі результати можна використати у відділах Мар'янівської територіальної громади, а також при розробці стратегії розвитку громади, здійсненні просторового планування території, формуванні інвестиційного паспорту та інвестиційних пропозицій Мар'янівської територіальної громади, розробці інформаційно-промоційних матеріалів про громаду.

Структура, обсяги роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаних джерел з 39 позицій. Робота нараховує 55 сторінок, містить 11 рисунків, 6 таблиць, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Суспільно-географічні особливості організації територіальних громад

Територіальна громада – це визнана місцева спілка людей публічного характеру або місцева публічна спілка. Громада являє собою форму організації місцевої влади, яка призвана вирішувати проблеми територіальних колективів. Питанням управління процесами децентралізації приділено багато уваги в працях зарубіжних авторів, адже в різних країнах реформа уже має свою історію і досліджуються вченими через призму порівняння з централізованою системою. Оскільки процеси децентралізації є досить складними та багатограними, то важливою є ідентифікація основних форм та інструментів децентралізації (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Зміст, форми та інструментарій децентралізації*

Форми децентралізації	Сутність	Інструментарій
Політична	Надання громадянам влади в процесі прийняття державних рішень	Законодавчі (конституційні) реформи; розвиток плюралістичних політичних партій; створення місцевих політичних одиниць; заохочення ефективних суспільних та громадських груп
Адміністративна	Перерозподіл повноважень, відповідальність, надання державних послуг	Деконцентрація; делегування; передача розподілу функцій; управління квазіавтономним одиницям місцевого самоврядування з корпоративним статусом
Фіскальна	Формування доходів на місцевих рівнях для прийняття рішень про витрати	Спільне виробництво; самофінансування; розширення місцевих доходів; міжбюджетні трансферти; запозичення національних чи місцевих державних ресурсів
Економічна	Формування ринкового середовища	Приватизація; партнерство; впровадження планів, дій та стратегій для оптимізації умов виробництва

* Складено за даними [14]

О. Стьогова наводить результати розрахунків рівня децентралізації у розрізі політичної, адміністративної та фіскальної децентралізації, що свідчить про те, що різні країни намагаються знайти власне оптимальне співвідношення між централізацією та децентралізацією. А. Марчук наголошує на тому, що в процесі переходу від планової економіки економічна та фіскальна децентралізація відбуваються паралельною – фіскальна децентралізація зумовлює активізацію економічної децентралізації, що впливає позитивно на процеси децентралізації для розвитку господарства в цілому [14].

Вагомими є праці У. Оутса, Р. Масгрейва, Ч. Тібу. Так, Р. Масгрейв наголошує на тому, що основні економічні функції уряду повинні бути спрямовані на забезпечення ефективності державних фінансів, макроекономічної стабільності, гарантованого рівного розподілу доходів. Висновки У. Оутса базуються на обґрунтуванні наслідків асиметричної інформації, адже центральна влада не може мати вичерпну інформацію щодо вподобань жителів перного регіону відносно бюджетних послуг та рівня витрат. Також У. Оутс доводить думку про те, що коли окремі суспільні блага будуть надаватися в децентралізованому порядку, то відбудеться зростання ефективності їх надання, а отже, потенційні вигоди від децентралізації можуть бути значно більшими. В свою чергу Ч. Тібу сформулював гіпотезу, яка говорить про те, що в умовах великої кількості адміністративно-територіальних одиниць та вільного переміщення населення бюджетна децентралізація буде створювати сприятливі умови для досягнення значно вищої ефективності надання суспільних благ на рівні місцевого самоврядування. В останні роки й вітчизняні вчені активно долучаються до вивчення процесів децентралізації. Зокрема, слід зазначити праці Ю. Ганущака, В. Жаховської, О. Боднара, П. Кулинича, А. Макарової, А. Баланди. Існує вже сформована нормативна база, фахові розборки з питань децентралізації, але ще залишається велика кількість і недосліджених питань.

Проблема соціального розвитку поселень в умовах децентралізації складна і багатогранна. Різні аспекти формування соціальної політики і механізмів її реалізації на національному та муніципальному рівнях висвітлені в працях А. Баланди, А. Макарової, О. Новікової.

О. Власюк, В. Кравців, Ю. Петрушенко дослідили передумови і перспективи соціального розвитку об'єднаних територіальних громад України, що особливо актуально в даний час.

В. Жаховська досліджувала соціальний розвиток сільських поселень на основі муніципальної власності в умовах децентралізації і вважає, що оперування об'єктами комунальної власності дає змогу місцевій владі швидко реагувати на запити населення щодо соціального забезпечення, а також створювати суспільно значущі блага та ліквідувати так звані «провали ринку» (коли поведінка суб'єктів підприємницької діяльності не забезпечує досягнення соціальних пріоритетів розвитку громади, а іноді навіть може гальмувати їх реалізацію).

Проблеми формування муніципальної (комунальної) власності в Україні, а саме соціальні аспекти, досліджували Т. Барабаш, В. Андрущенко, Г. Монастирський, В. Опарін. Зокрема, В. Андрущенко дійшов висновку, що інтенсивні процеси приватизації призвели до значного скорочення кількості об'єктів, які знаходилися у розпорядженні органів місцевого самоврядування та відігравали досить важливу роль для забезпечення соціальних, культурних та комунально-побутових потреб територіальних громад. Завдяки цим реаліям зменшились можливості для виконання соціальної функції органами місцевого самоврядування. Автор також вважає, що з метою підвищення рівня та якості надання послуг соціального характеру місцеві органи повинні знаходити раціональні пропорції між комунальними підприємствами та приватними об'єктами.

Одним із основних і найважливіших завдань адміністративно-територіальної реформи є посилення ролі територіальних громад із наданням їм права самим розпоряджатись землями, котрі знаходяться як в межах

населених пунктів, так і поза ними. Проте П. Кулинич висловлює думку, що внаслідок процесів їх об'єднання існує загроза, що менші громади сіл і селищ цю можливість фактично втратять. Тому, аналізуючи законопроекти про внесення змін до земельного законодавства України, автор дійшов до висновку, що під час проведення децентралізації у сфері регулювання земельних відносин, все ще не повною мірою враховується фактичний стан земельних фондів та нинішня практика землекористування. Що, в свою чергу, істотно впливає на якість та адекватність пропонованих новел правового регулювання земельних відносин, особливо в частині захисту прав на землю сільських громад.

У кожній країні є значні особливості в організації територіальних колективів. Територіальні колективи мають різні назви. В Італії, Бельгії, Швеції – це комуна, в Німеччині – община, в Російській Федерації – територіальне об'єднання, в колишній Російській імперії – община та земство, у Франції – комуна, департамент, регіон, у Польщі – гміна. В Україні вперше, в офіційних документах, термін територіальний колектив було використано в Конституційному договорі між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України», укладеному 8 червня 1995 року [1]. Стаття 47 договору зазначала, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право територіальних колективів громадян та обраних ними органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати усі питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Там же зазначалося, що первинними суб'єктами місцевого самоврядування є територіальні колективи громадян, які проживають у селах (сільрадах), селищах, містах.

Отже, територіальна громада – це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус. На відміну від простої

територіальної одиниці, поселення, яке має статус територіальної громади, наділяється певними правами. У першу чергу, це право на самоврядування. Згідно з Конституцією України, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [5]. Органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи. Вони представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Саме територіальні громади обирають відповідні ради, сільського, селищного чи міського голову. Голова районної чи обласної ради обирається депутатами відповідної ради. Територіальні громади, згідно з Конституцією України, можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій, установ, створювати для цього відповідні органи та служби. Конституція встановила, що права місцевого самоврядування захищаються у судовому порядку. За конституційним статусом, територіальна громада набуває ряду правових ознак, які зафіксовані в законодавстві України. Треба відзначити, що територіальна громада наділяється правом юридичної особи, може бути суб'єктом цивільно-правових відносин, має право здійснювати господарські операції, набувати та відчужувати майнові права, вводити в зобов'язання, вести процеси, стягувати примусові збори зі своїх членів на задоволення спільних потреб [11]. Територіальна громада має право на формування власного бюджету, створення валютних, страхових, резервних, позабюджетних та інших цільових фондів грошових ресурсів. Територіальна громада є суб'єктом підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг. Вона, тобто громада, має право бути засновником підприємств, мати частку в статутних фондах господарських товариств, отримувати доходи від дивідендів. Варто зазначити, що первинним носієм місцевого самоврядування також є територіальна громада. Право існування територіальної громади як суб'єкта економічної та фінансової діяльності

вперше передбачено в Конституції України, що була ухвалена ще у 1996 році. Територіальна громада є особливим суб'єктом господарської діяльності, що одночасно поєднує в собі функції як низової, базової адміністративно-територіальної одиниці, так і носія місцевого самоврядування, інституту місцевої влади.

Територіальна громада може містити у своєму складі декілька внутрішніх громад (сільські, селищні, міські, районні), які утворюються жителями окремих населених пунктів, що перебувають в адміністративних межах самоврядної адміністративно-територіальної одиниці.

Рішення про утворення або ліквідацію внутрішньої територіальної громади приймається представницьким органом територіальної громади на підставі волевиявлення жителів відповідного населеного пункту або району у місті. Внутрішня громада не виступає самостійним суб'єктом місцевого самоврядування, вона бере участь у здійсненні завдань та функцій місцевого самоврядування в обсязі та порядку, визначених цим Законом та статутом територіальної [12].

Внутрішня територіальна громада з метою ефективного виконання завдань та функцій, віднесених до її відання, може утворити представницький орган (раду) та обирає сільського, селищного, міського голову. Внутрішні територіальні громади не підлягають державній реєстрації.

1.2. Правові та організаційні аспекти адміністративно-територіальної реформи

Незважаючи на існування різних моделей місцевого самоврядування та наявність національних особливостей у розподілі повноважень між місцевою та центральною владою, існують спільні ознаки, що характеризують децентралізаційні процеси в європейських країнах. Зарубіжний досвід свідчить про значущість децентралізації для країн, які перебувають у стадії

глибинних змін у системі регулювання суспільних відносин. Для країн перехідного періоду децентралізація є дієвим способом зміни суттєвих характеристик суспільства і має значний потенціал та перспективи для місцевого розвитку [4].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка містить сім основних блоків.

Перший блок стосується змін в адміністративно-територіальному устрої і пов'язаний з укрупненням базового рівня та районів. У жовті 2015 року відбулись вибори органів місцевого самоврядування перших 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). На 17 липня 2020 року в Україні створено 1469 ТГ, на території Волинської області зареєстровано 54 ТГ.

У другому блоці передбачено закріплення за місцевими бюджетами власних податків та зборів; недопущення надання іншими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади податкових пільг, які зменшують власні доходи місцевих бюджетів; надання органам місцевого самоврядування доступу до залучення кредитних ресурсів; надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території тощо.

Третій блок розмежовує повноваження у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності. Четвертий блок запроваджує розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади. П'ятий – запроваджує механізм державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг.

В межах шостого блоку передбачено запровадження ефективних механізмів участі громадськості у виробленні органами місцевого

самоврядування управлінських рішень, зокрема, питань визначення стратегії розвитку територіальної громади, затвердження статутів територіальних громад, проєктів містобудівної документації; забезпечення права територіальних громад на місцевий референдум; удосконалення процедури та поширення практики утворення органів самоорганізації населення тощо [28].

Останній блок – удосконалення механізму координації діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Отже, реалізація Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні мала здійснюватись у два етапи. На першому – підготовчому етапі (2014 рік) передбачалося: внесення змін в Конституції України щодо утворення виконавчих органів обласних і районних рад та розподілу повноважень між ними; розроблення проєктів та ухвалення актів законодавства щодо запровадження механізму прямого народовладдя, удосконалення правового регулювання процедур проведення загальних зборів громадян за місцем їх проживання та встановлення додаткових гарантій діяльності органів самоорганізації населення, створення сприятливих правових умов для широкого залучення населення до ухвалення управлінських рішень органами місцевого самоврядування; створення законодавчої основи для реалізації права територіальних громад на добровільне об'єднання та передбачення державної підтримки об'єднаним громадам протягом п'яти років після їх утворення для поліпшення інфраструктури, надання послуг та транспортної доступності; створення законодавчої основи для реалізації права територіальних громад на співробітництво на засадах ресурсно-організаційної кооперації та отримання державної підтримки для реалізації проєктів такого співробітництва; законодавчого врегулювання нової системи адміністративно-територіального устрою; здійснення моделювання адміністративно-територіальних одиниць у регіонах та розробки проєктів нормативних актів, необхідних для завершення формування нової системи адміністративно-територіального устрою;

визначення головного центрального органу виконавчої влади з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади та розроблення на рівні Кабінету Міністрів України механізмів координації втілення зазначеного реформування; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади; завершення формування законодавчої бази з питань діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на основі нових територій, з визначенням їх повноважень та ресурсного забезпечення відповідно до вимог Концепції [4].

Не усе вдалося виконати у 2014 році, тому й наступний етап виявився трішки зміщеним в часі. Власне, на другому етапі реалізації Концепції (2015–2017 рр.) передбачалося: уніфікувати і стандартизувати публічні послуги, що надаються населенню органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з урахуванням принципів максимальної доступності послуг для споживачів та визначити на законодавчому рівні умови для їх належного фінансування; провести інституційну реорганізацію органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади на новій територіальній основі; провести місцеві вибори з урахуванням реформованої системи органів місцевого самоврядування; удосконалити систему планування території громад, вирішити питання забезпечення новостворених громад схемами планування території та генеральними планами. Проте і ці завдання не були виконані в повному обсязі.

Однак внесено зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, затверджено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та «Методику формування спроможних громад», розроблено проєкт змін до Конституції України щодо децентралізації, а в багатьох областях затверджено «Перспективні плани формування громад».

Окрім концепції реформування місцевого самоврядування в Україні та Плану її реалізації, які фактично є лише рамковими документами і визначають стратегічні напрямки впровадження реформ, варто, для

створення ТГ, знати офіційні документи, які чітко регламентують форми реалізації цих реформ («Закон про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-19 від 05.02.2015 р.; «Бюджетний Кодекс України», ухваленими Верховною Радою № 937-VIII від 26.01.2016 р.; «Методика формування спроможних територіальних громад», постанова КМУ № 214 від 08.04.2015 р.). Саме ці документи визначають основні етапи, умови та сам процес добровільного об'єднання територіальних громад, функції та обов'язки, яких набудуть територіальні громади (ТГ), і фінанси, які будуть надані для їх реалізації після завершення процедури об'єднання. Необхідно зазначити, що логічним мав би бути алгоритм, за яким спочатку була б затверджена «Методика формування спроможних територіальних громад», а потім на її основі облдержадміністраціями мають бути розроблені перспективні плани формування спроможних територіальних громад, які в подальшому підтримані відповідними обласними радами, затверджені Кабінетом Міністрів. Тільки після цих етапів мав би розпочатися процес об'єднання територіальних громад. Оскільки сам закон з'явився набагато раніше, ніж було затверджено Методику, що призвело до певних суперечностей, адже окремі громади розпочали процес об'єднання самостійно та у самостійно визначеному форматі. У той же час, першочерговими головними чинниками, заради яких будуть об'єднуватись територіальні громади, є отримання економічної та податкової самостійності, набуття самостійних функцій, які, фактично, нададуть об'єднаним територіальним громадам статус, наблизений до нинішнього статусу міст обласного значення.

Найголовніше – джерела надходжень бюджетів ТГ було прописано ще на початку 2015 року в Бюджетному кодексі, який також визначив функції ТГ, оскільки у ньому були прописані видатки, які здійснюються з бюджету ТГ. Для узагальнення усіх цих документів та відслідковування зв'язку між ними, матеріал умовно був розділений на кілька розділів: структура управління ТГ, надходження та видатки ТГ, процедура створення ТГ та

методика формування спроможних громад, яка є основою розробки перспективних планів об'єднання громад. Ці розділи дозволять сформуванню узгоджену позицію підготовки та реалізації процесу добровільного об'єднання територіальних громад, нададуть певні рекомендації з підвищення ефективності цього процесу. Проте процес внесення змін та доповнень до законів та інших офіційних документів триває, особливо заажаючи на перший практичний досвід роботи територіальних громад, які були сформовані під час місцевих виборів у 2015–2017 роках.

Фахівці-практики в сфері місцевого самоврядування особливо проблемним викликом для проведення успішної децентралізації влади часто називають відсутність місцевих кваліфікованих фахівців. Для вирішення цього складного завдання необхідна перепідготовка персоналу, яка неможлива без значної зовнішньої підтримки. Нині вона реалізується здебільшого завдяки діяльності декількох іноземних агентств розвитку (USAID, GIZ, SDC, SKL і ін.). Ключову роль тут відіграє так звана Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності й розвитку, «U-LEAD з Європою», яку фінансують ЄС і держави-члени (Німеччина, Польща, Данія, Естонія і Швеція). Також дві багатомільйонні програми, що спрямовані на підтримку у проведенні децентралізації фінансуються США – PULSE («Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні») та DOBRE («Децентралізація приносить великі результати й ефективність»).

Однак слід розуміти, що ці та інші проекти міжнародних агентств і фондів, а разом із ними значна експертна підтримка та практична допомога, яка в даний час надається місцевим громадам, поступово припиниться. Тому дуже важливими завданнями є створення своїх проектів, підготовка кваліфікованих фахівців, запровадження конкурентних заробітних плат, ріст та соціальне спрямування соціального пакету, покращення адміністративного права не тільки для розвитку міст, але й селищних ТГ.

РОЗДІЛ 2

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МАР'ЯНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Економіко-географічне положення та природно-ресурсний потенціал

На території Горохівської громади, яка входить до складу Луцького району, зареєстровано три ОТГ: Мар'янівська селищна територіальна громада, Горохівська міська територіальна громада, Берестечківська міська територіальна громада (рис. 2.1).

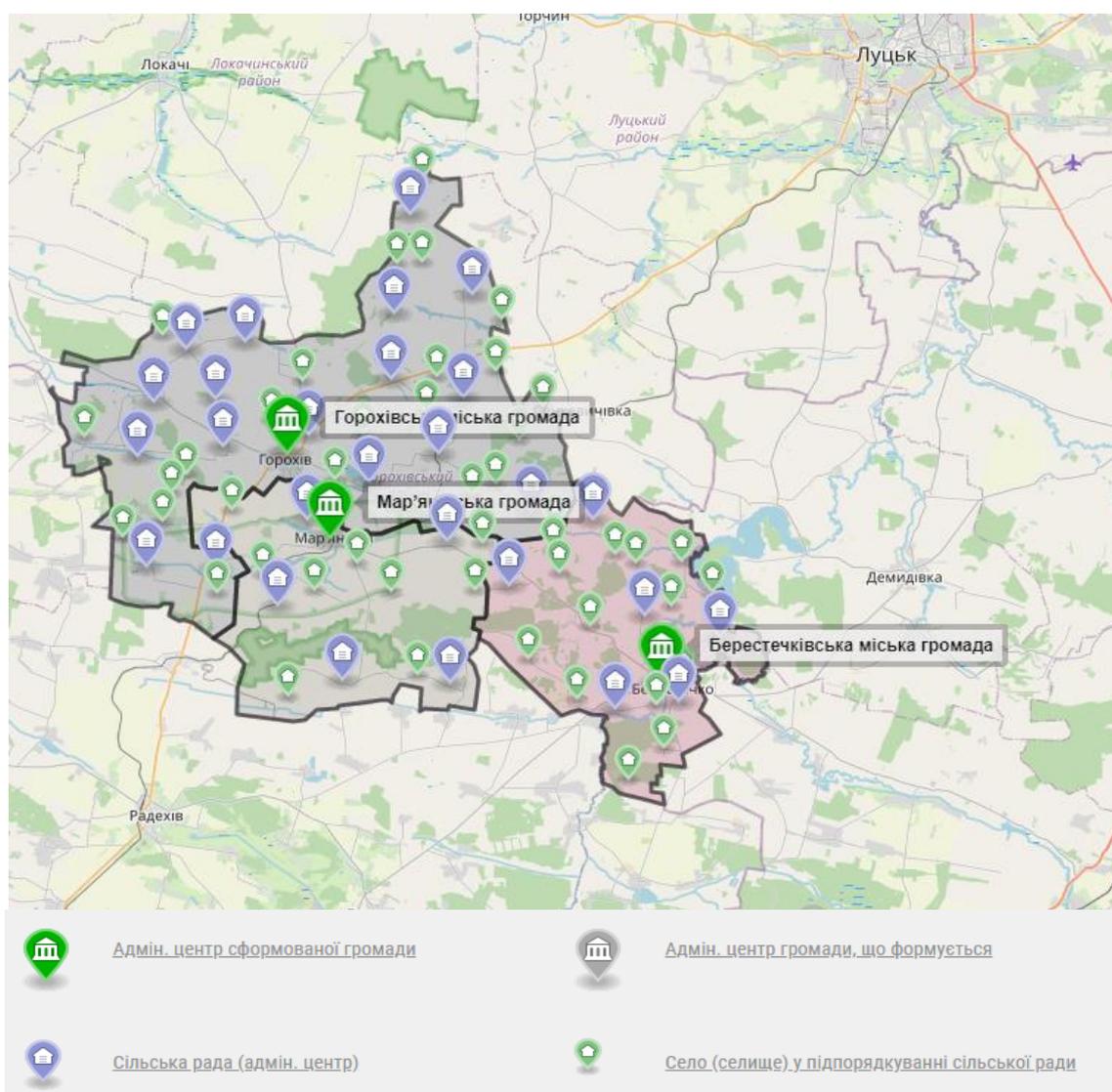

Рис. 2.1. Територіальні громади

Горохівська міська та Берестечківська міська територіальні громади утворилися 25.10.2020 р. До першої приєдналося 18 рад, до другої – 8. Берестечківська територіальна громада об'єднуватиме Берестечківську, Горішненську, Жабченську, Лобачівську, Мервинську, Перемильську, Пісківську, Смолявську громади. До складу Горохівської територіальної громади увійдуть Горохівська, Ватинська, Вільхівська, Звиняченська, Журавниківська, Квасівська, Лемешівська, Мирківська, Мирненська, Новосілківська, Печихвостівська, Підберезівська, Пірванченська, Пустомитівська, Рачинська, Скобелківська, Терешківцівська та Холонівська громади.

Мар'янівська селищна територіальна громада, як адміністративна одиниця, утворена 30 червня 2019 року і об'єднала 4 ради (Мар'янівську, Бранівську, Бужанівську та Цегівську) [35].

Територія Мар'янівської територіальної громади є нерозривною, її межі визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися. До складу Мар'янівської громади входить 9 населених пунктів, в тому числі: 1 селище міського типу Мар'янівка та 8 сіл – Борисковичі, Брани, Довгів, Ржищів, Бужани, Борочиче, Цегів, Широке (рис. 2.2).

Загальна площа Мар'янівської територіальної громади становить 155,26 км² з кількістю населення у громаді – 9035 чол., з яких: 2954 чол. – міське населення, 6081 чол. – сільське населення. Адміністративний центр розташований у смт. Мар'янівка.

Територія Мар'янівської ТГ розташована у південно-західній частині Волинської області та охоплює частину Горохівського району, оточена лісами, річками та озерами, має вигідне транспортно-географічне положення, яке характеризується розташуванням поряд (12 км) національної автомагістралі (Н17) Львів–Радехів–Луцьк. Через його територію та територію Горохівського району проходить Головний європейський вододіл, який ділить басейни рік Балтійського і Чорного морів. Через Горохівський

район протікає найбільша на території Волинської області річка Стир (протяжність в межах району 20 км), а також ще 6 річок. По території ОТГ протікає Липа – друга за величиною річка (протяжність – 43 км), її ліва притока – річка Гнила Липа (21 км). На південному заході району протікає річка Луга.

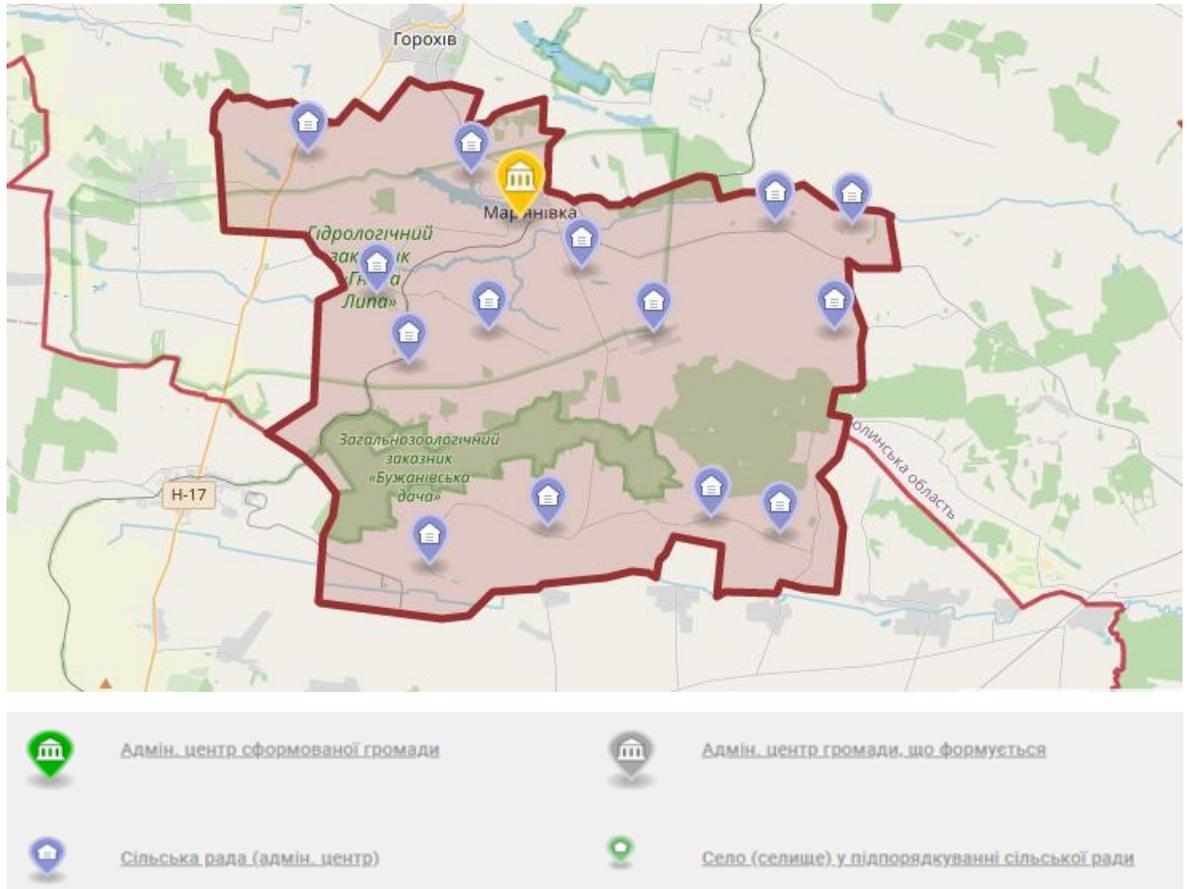

Рис. 2.2. Мар'янівська селищна територіальна громада

Також у Мар'янівці є недіюча взлітно-посадкова смуга (аеродром), яка раніше використовувалася літаками Ан-2.

Мар'янівській громаді підпорядковано 15 населених пунктів: смт. Мар'янівка, с. Брани, с. Борисковичі, с. Довгів, с. Бужани, с. Ржищів, с. Цегів, с. Борочиче, с. Сільце, с. Широке, с. Галичани, с. Скригове, с. Новий Зборишів, с. Хмельницьке, с. Пильгани.

Мар'янівська ТГ має цікаве історичне минуле, унікальні природні ландшафти, має свої специфічні особливості розвитку і розміщення

господарства, розселення, зайнятості населення й значний соціально-економічний потенціал.

Неподалік смт. Мар'янівки розташовані Катеринські гори XVII – початку XVIII ст., які мають вигляд захисної фортеці з одним в'їздом, висотою 15–20 метрів. Від покоління до покоління передається легенда, що ці «гори» наносили своїми шапками солдати.

Під час будівництва залізничної колії Львів – Луцьк у 1928 році було знайдено величезний скарб срібних і золотих римських монет IV–V ст. Проте скарб було розграбовано працівниками, лише невеличку частину монет (9 кг) та золотий медальйон імператора Клавдія Йовіана (363–364 рр. н. е.) було відібрано та збережено [30].

Територія громади розташована у південній частині Волинської області та охоплює частину Горохівського району і розташована у фізико-географічній зоні лісостепу.

За умовами атмосферної циркуляції дана територія лежить в межах помірно-континентальної області помірного кліматичного поясу. Протягом року переважають атлантичні повітряні маси. Крім того, місцевість зазнає впливу арктичних, тропічних та помірних континентальних повітряних мас.

На корисні копалини Мар'янівська громада бідна. Є поклади торфу, який видобувають у с. Ржищев Бужанівської сільської ради. Запаси торфу є також у долині річки Липа, поблизу смт. Мар'янівка. За великими горбами залягає крейда і мергель, є цінні глини, будівельні піски (рис. 2.3).

Найбільшим багатством ТГ є рекреаційні ресурси території, на якій знаходяться загальнозоологічний заказник «Бужанівська дача» та гідрологічний заказник «Гнила Липа».

«Бужанівська дача» – загальнозоологічний заказник площею 1512,0 га, що лежить у межах землекористування ДП «Горохівське ЛМГ», Бужанівського лісництва, створений рішенням № 226 Волинської обласної ради народних депутатів від 31.10.1991 р. На території заказнику знаходиться цінний лісовий масив 1–2 бонітету, віком до 70 років, повноти 0,8–0,9, де

переважають насадження дуба звичайного, сосни звичайної, граба, місцями зростає ялина, модрина європейська, осика, береза, в підліску ліщина, бузина. У трав'яному покриві зустрічається суниця, різні цінні види лікарських рослин, зокрема, конвалія травнева, звіробій, сон широколистий, а також підсніжник білосніжний, занесений до Червоної книги України. В лісовому масиві широко представлений тваринний світ, зокрема, парнокопитні (кабан дикий, козуля, лось), зустрічаються також заєць-русак, куниця лісова, лисиця, а також борсук, занесений до Червоної книги України. З птахів домінують співочі птахи [30].

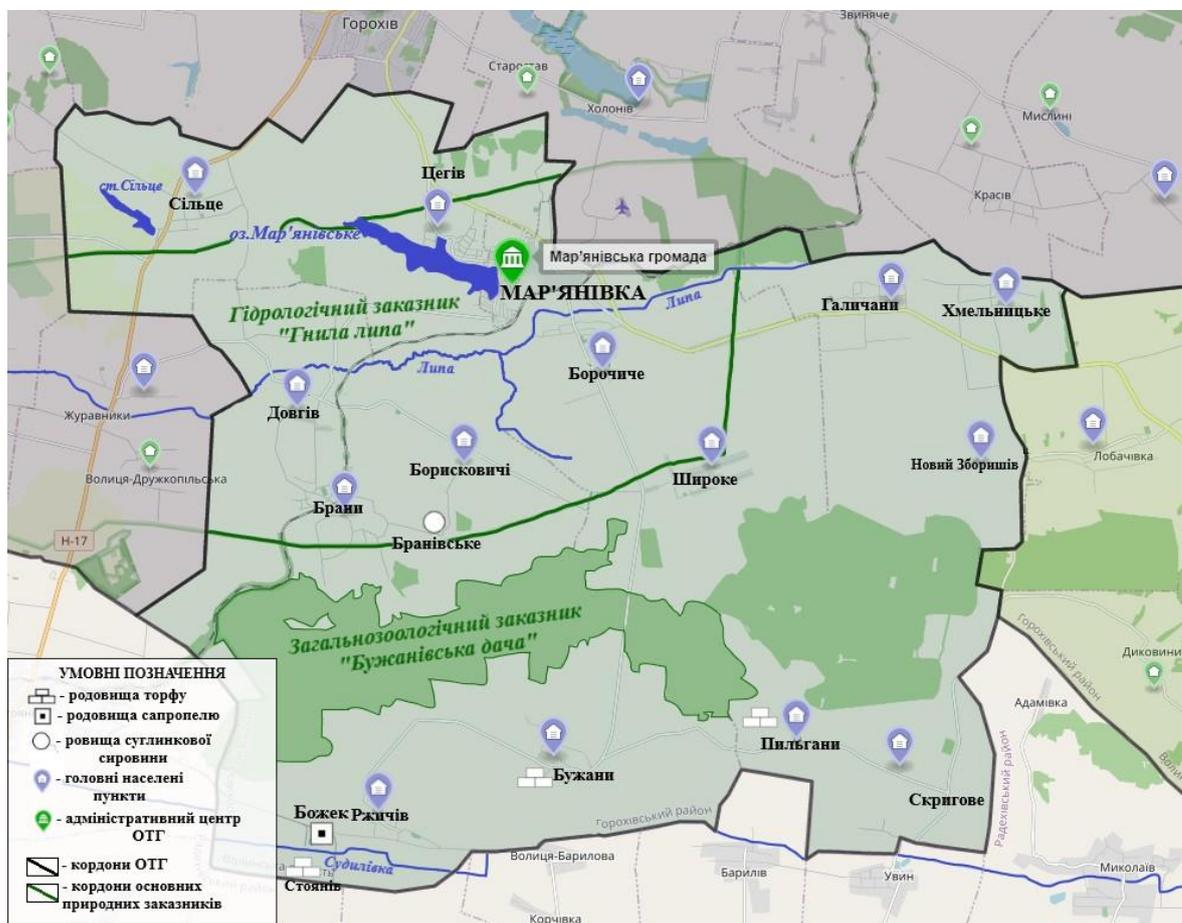

Рис. 2.3. *Природно-ресурсний потенціал Мар'янівської ТГ*

Гідрологічний заказник «Гнила Липа» площею 2747 га, утворений розпорядженням № 18-р Волинської обласної ради народних депутатів від 3.03.1993 р. Лучно-болотняний масив р. Гнила Липа з водоохоронною зоною, довжиною 43 км, шириною до 1 км, серед якого знаходиться 21 джерело, має велике значення як регулятор водного балансу, включає

цінні рослинні та фауністичні угруповання. Тут зростають такі типові види злаково-осокових асоціацій, як бакманія звичайна, тонконіг болотяний, айр звичайний, незабудка лучна та багато інших. У прибережній смузі річки зростає верба козяча, вільха, крушина, очерет, рогіз та ряд видів осоки. Вся заплава є місцем мешкання і розмноження більше як 100 видів ссавців, птахів, плазунів та земноводних. З рідкісних видів тут зустрічаються: видра річкова, чернь білоока, журавель сірий (на прольотах), які занесені до Червоної книги України, а також чапля руда (рис. 2.3) [30].

Площа земельного фонду Мар'янівської ТГ – 15526 га, з них: сільськогосподарські – 11705,98 га (70,2 %), ліси та лісовкриті площі – 2266,6 га (13,5 %), забудовані землі – 812,7 га (4,8 %), землі запасу – 789,83 га, землі водного фонду – 60,6 (рис. 2.4).

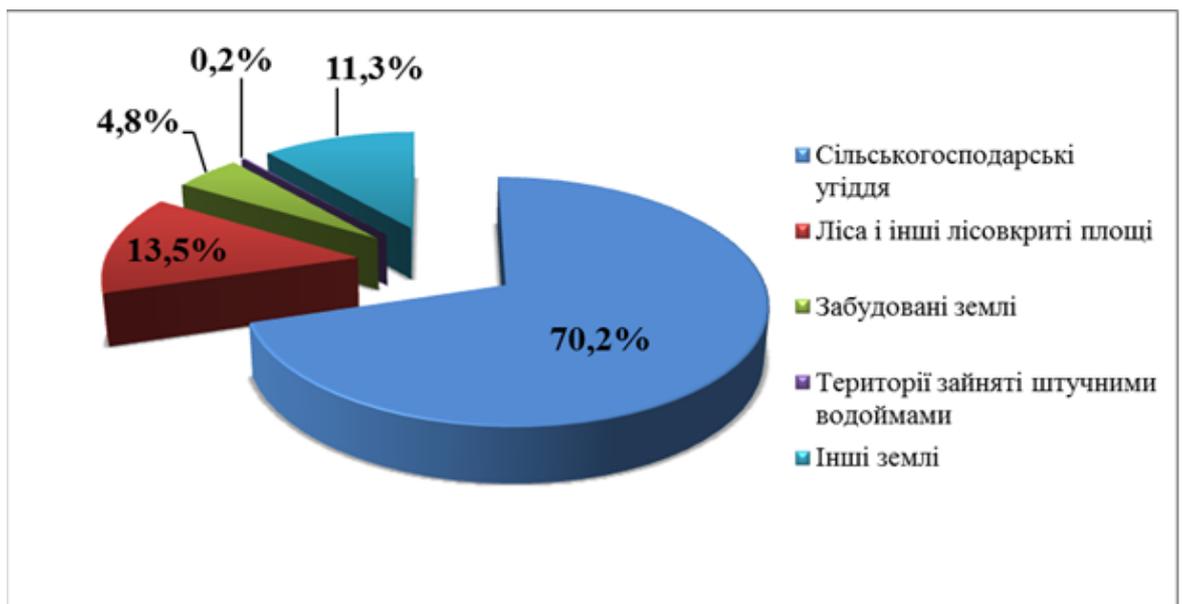

Рис. 2.4. Структура земельного фонду Мар'янівської ОТГ.

Орендарями Мар'янівської ТГ є фізичні та юридичні особи. Площа орендованої території складає 632,03 га, сільськогосподарських земель – 309,94 га, забудованих земель – 19,2 га, ставків – 15,8 га (рис. 2.5, 2,6).

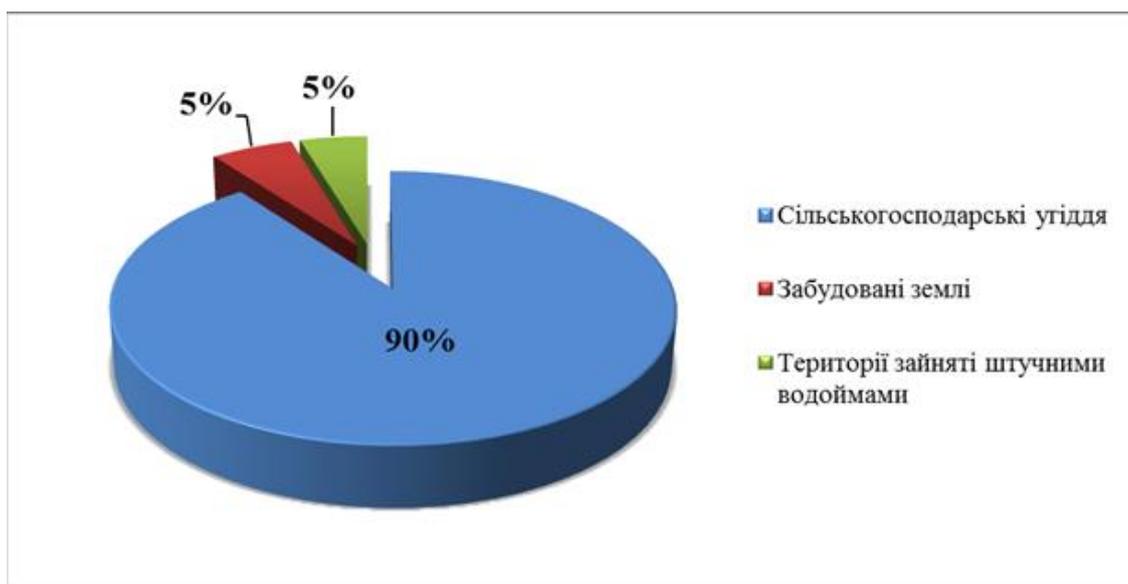

Рис. 2.5. Структура орендованого земельного фонду

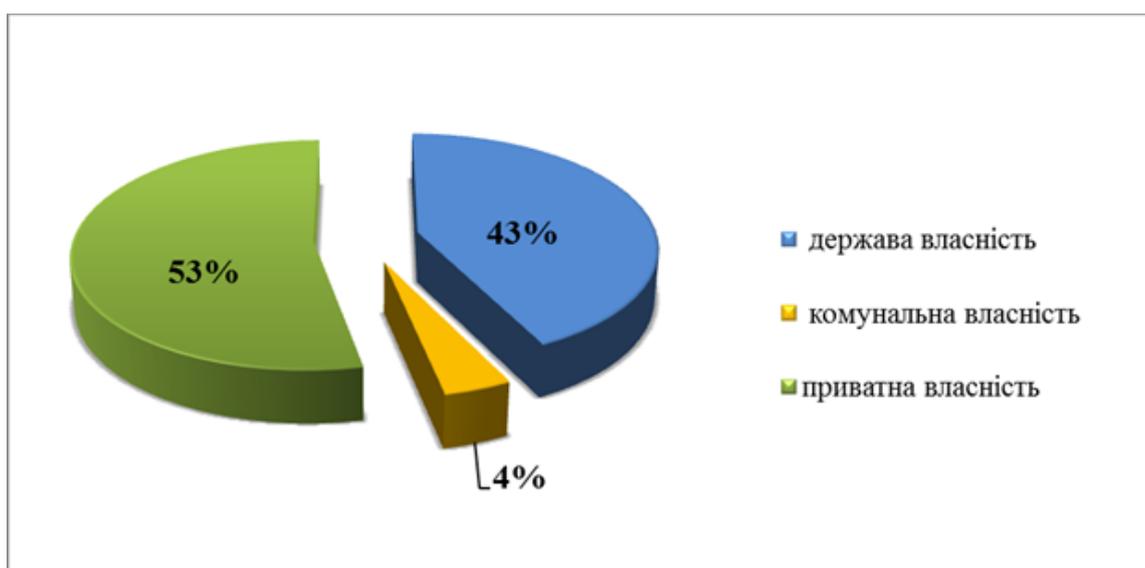

Рис. 2.6. Структура земельного фонду ТГ за формою власності

Одними з найцінніших ресурсів Мар'янівської ТГ є ґрунтові ресурси. Основними ґрунтоутворюючими породами ТГ є леси і лесовидні суглинки, які є ґрунтоутворюючими породами лісостепової частини Волинської області, на яких сформувалися чорноземи опідзолені, чорноземи типові, сірі опідзолені та лучні ґрунти. На території ТГ поширені світло-сірі та сірі опідзолені ґрунти, які придатні для вирощування зернових, технічних,

овочевих і кормових культур, а також для плодоягідних деревних і чагарникових насаджень.

Усі ці показники формують функціонально-компонентну структуру інтегрального господарського комплексу території.

Лісові ресурси ТГ відносяться до Державного підприємства «Горохівське лісомисливське господарство». Головними використовуваними при створенні лісових культур породами на території держлісгоспу є: дуб звичайний, дуб червоний, сосна звичайна, ялина європейська.

Фауністичні ресурси території представлені рибними та медоносними ресурсами. Рибні ресурси досить різноманітні. Промислове значення мають такі види риб як короп, щука, карась, лящ, сом, краснопірка, окунь, головень. Медоносні угіддя зосереджені в основному на території індивідуальних одноосібних присадибних ділянок, а також на території природних кормових угідь, луків, пасовищ. Вони представлені такими культурами як фацелія, ріпак, соняшник, гречка, медунка польова, липа звичайна. До основних видів лікарських рослин, які заготовляють в промислових масштабах, належать айр, бузина чорна, ожина, хвощ польовий, чебрець повзучий, череда трироздільна, чистотіл великий, звіробій звичайний, глід, грицики, подорожник великий, чорниця, цмин пісковий. Фауністичний потенціал у структурі сумарного природно-ресурсного потенціалу становить 1,3 %. Забезпеченість населення фауністичним потенціалом – 64 бали.

Громада володіє потужним туристичним потенціалом. Територія вдало використовує поєднання історико-культурних пам'яток різного віку та значення з унікальними природними ландшафтами.

Усі ці показники формують функціонально-компонентну структуру інтегрального господарського комплексу території.

2.2. Соціально-економічні чинники

Загальна кількість мешканців громади складає 9205 осіб, у т.ч.: дітей дошкільного віку – 480, дітей шкільного віку – 1206, осіб пенсійного віку – 2222, працездатного населення – 3947.

У віковій структурі переважає населення працездатного і допрацездатного віку: до 15 р. – 22,0 %, 16–59 р. – 50,0 %, старші 60 р. – 28,0 % від загальної чисельності населення ТГ (рис. 2.7).

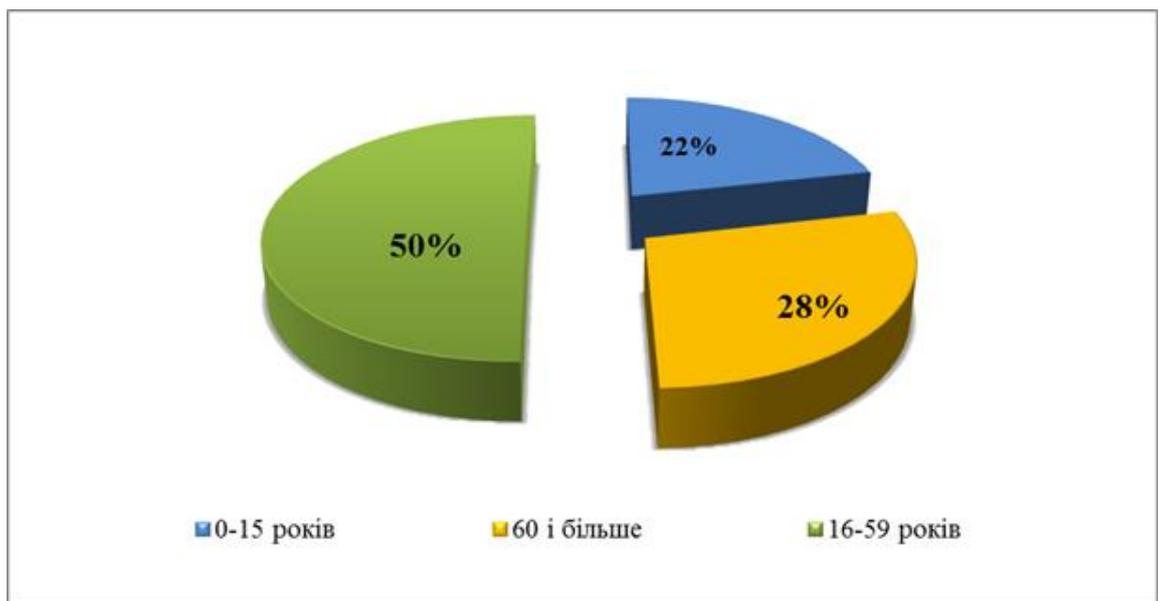

Рис. 2.7. Вікова структура населення Мар'янівської ТГ

Вікова структура населення відіграє важливу роль у розвитку та стабільності демографічного потенціалу, особливо категорія молодих людей, яка формує та регулює структуру зайнятості. Дані показники є фундаментом позитивних демографічних процесів в межах Мар'янівської ТГ та відображає забезпеченість території економічно-активним населенням.

Впродовж останніх років динаміка чисельності мешканців, які зараз проживають на території Мар'янівської ТГ, має негативний характер, адже чисельність мешканців щороку зменшується. Природний приріст населення по території Мар'янівської ОТГ на початок 2022 р. становив –51 осіб. Отже, спостерігається скорочення чисельності населення. Також простежується негативне сальдо міграційного приросту.

В сільських поселеннях Мар'янівської громади показник смертності населення перевищує показник народжуваності. Як наслідок, загалом по Мар'янівській ТГ спостерігається негативний природній приріст. Чисельність постійного населення громади віком 16–59 років становить 3947 осіб. Кількість дітей віком до 16 років – 1686 осіб. Крім природного приросту слід згадати і про міграційний приріст. На території Мар'янівської ТГ зареєстровано 100 внутрішньо переміщених осіб. Соціальної підтримки потребує 197 осіб. Провідну роль у формуванні сучасної міграції відіграють суспільно-географічні фактори, насамперед економічні та соціальні. Серед економічних факторів найбільш помітним є зв'язок між показниками міграції та рівнем безробіття, серед соціальних – рівнем житлового будівництва, оскільки рівень доходів та наявність житла є важливим стимулом для переселення населення. Характерна значна трудова міграція.

Ринок праці Мар'янівської громади є складовою частиною національного ринку праці. Однак він має своєрідну специфіку, яка визначається природно-географічним та економіко-географічним положенням території, історико-географічними особливостям ведення господарства. Для Мар'янівської ТГ характерним є значна частка зайнятих у сільському господарстві, харчовій промисловості, лісовому господарстві і торгівлі. Така специфічна структура зайнятості зумовлена економіко-географічним положенням території, що сприяє розвитку торгівлі, наявністю значних земельних і лісових ресурсів, а також традицією ведення сільського господарства. Офіційно зареєстрований середній рівень безробіття становить 13,8 %. Слід зазначити, що рівень зареєстрованого безробіття на ринку праці Волинської області певною мірою не відповідає реальному безробіттю, оскільки не враховує приховане безробіття, а також той факт, що серед зайнятого населення поширена неповна зайнятість. У загальній кількості безробітних 82 % осіб проживає у сільській місцевості. Динаміка попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці характеризується перевищенням

пропозиції робочої сили над її попитом, а також тенденціями до росту у цілому попиту на робочу силу та скорочення її пропозиції.

Сусідство з більш розвинутими з економічного погляду регіонами, які формують попит на трудові ресурси з кращою пропозицією умов праці та заробітку, може бути важливим чинником у формуванні регіонального ринку праці. Останнім часом на теренах нашої громади дуже поширеним явищем є трудова міграція в такі країни як Польща, Чехія, Білорусь. Цей процес значно впливає на структуру пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці, з одного боку, але також змінює структуру зайнятості населення – з іншого.

З метою здійснення конкретних заходів щодо часткового забезпечення зайнятості населення громади виконавчий апарат співпрацює з районним центром зайнятості. Так, протягом звітнього періоду чисельність осіб, залучених до участі у громадських роботах та робіт тимчасового характеру становило 74 особи, отримали послуги з професійного навчання – 36 осіб; надано сприяння у працевлаштуванні – 94 особам, отримали консультаційні послуги – 240 осіб, надано компенсацій ЄСВ – 2 особам. Проводилась профорієнтаційна робота з учнями закладів освіти. Загалом скористались послугами служби зайнятості – 620 осіб.

Отже, що в розвитку демографічних процесів на теренах краю прослідковується низка негативних тенденцій: збільшення від'ємних величин природного приросту, посилення міграційного відтоку населення, що загострює проблему депопуляції і зменшення кількості трудових ресурсів.

У загальній структурі господарського комплексу Мар'янівської об'єднаної територіальної громади найбільш питому вагу займають сільське господарство і сфера послуг.

На території громади розвинута промисловість, а саме виробництво цукру. Основним виробником цукру є ПП «Агро-Експрес-Сервіс», виробництвом товарної сільськогосподарської продукції є ТОВ «Горохів насіння», ТОВ «МОП-ЛТД», ТОВ «Мірмекс», ДВКП «Агротехцентр

Мар'янівська МТС», ТзОВ «Волинь–Агроцентр», ТОВ «Агросвіт–Волинь», ФГ «Слуцького», ФГ «Галушак», ТзОВ «Горохів-насілля».

До початку війни на території громади працювали ТОВ «Агросвіт-Волинь», ТОВ «Волинь-Агроцентр», ТОВ «Горохів-насілля»; приватні підприємства: ПП «Довгів-хліб», ПП «Агро-Експрес-Сервіс» (Горохівський цукровий завод); фермерські господарства: ФГ «Киричук С. А.», ФГ «Озирського», ФГ «Сусь М. Л.», ФГ «Камелія Агро», ФГ Новосада П. П., ФГ «Долина щастя», ФГ Сидорука, ФГ «Сім'я», ФГ Юзвика М. Ю., ФГ Галушак С. Д., ФГ «КВМ-АГРО» та ДВКП «Агротехцентр-МТС» [31].

Підприємства спеціалізуються на вирощуванні цукрових, зернових, зернофуражних культур, а також на виробництві молока і м'яса. Сільське господарство Мар'янівської ТГ має достатню сировинно-ресурсну базу для розвитку зернового, цукрового господарства, пасовищного скотарства та свинарства. Але недостатній розвиток технологій переробки власної сировини і продукції є негативним чинником процесів рентабельного виробництва. В загальному обсязі реалізованої сільськогосподарської продукції основна маса припадає на одноосібні господарства.

Послуги – це діяльність суб'єктів, яка набуває матеріально-речової форми і задовольняє певні потреби замовників. За видами економічної діяльності обсяги реалізованих послуг включають: оптову і роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів; транспорт, складське господарство, поштову діяльність; тимчасове розміщування і організацію харчування; професійну та наукову діяльність; діяльність в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; освіту; охорону здоров'я; мистецтво, спорт, розваги і відпочинок.

Торгівля функціонує на досить високому рівні і нараховує 48 торгових об'єктів, з яких: 29 продуктових магазинів, 16 промислових магазинів, 8 приватних магазинів та деревообробне підприємство ФОП Волошин І. Л. Транспортні шляхи знаходяться в стадії занепаду, автошляхи потребують капітального ремонту.

Соціогеографічні дослідження дозволяють виявити вплив соціально-демографічної ситуації на стан людського потенціалу. Рівень освіти і культури є одним з пріоритетів розвитку нашої держави. Освітні і культурні заклади виступають «виробниками» і «продавцями» освітніх та виховних послуг а населення – споживачами. Кожен з цих суб'єктів реалізує певні економічні інтереси. Доступність освітньо-виховних послуг передбачає реалізацію права кожного громадянина України відвідувати дошкільний навчальний заклад, отримати середню освіту та мати можливість здобути спеціальність, яку потребує ринок праці [9].

Одним із завдань реформи є якісне покращення мережі закладів освіти. Сьогодні мережа загальноосвітніх навчальних закладів Мар'янівської ТГ налічує 7 закладів ЗЗСО, у яких навчається 910 учнів. У Бранівському та Цегівському старостинських округах закриті 2 шкільних заклади. В освітній галузі Мар'янівської громади сьогодні працює 137 педагогічних працівників (з позашкільними навчальними закладами – 162). Мережа закладів дошкільної освіти Мар'янівської громади відповідає потребам населення. На сьогоднішній день на території громади діє 4 дошкільних установ, в яких, виховується і навчається 148 дітей дошкільного віку. Охоплення дітей дошкільною освітою становить 88 %. Усі заклади дошкільної освіти забезпечені кадрами, у яких працює 25 педагогічних працівників. Дошкільна освіта забезпечує збалансований розвиток дитини, відкриває широкі можливості для самореалізації, саморозвитку та самозбереження, сприяє сформованості базису особистісної культури [31].

Також на території громади знаходиться будинок культури (с.мт Мар'янівка) та шість клубів (с. Бужани, с. Цегів), 2 бібліотеки (с. Брани, с.мт. Мар'янівка), 6 футбольних полів (с.мт. Мар'янівка, с. Цегів, с. Борочиче, с. Бужани), стадіон (с. Брани) та спортивний зал (с. Борочиче). Усі заклади організовують роботу з дітьми та молоддю за різними напрямками соціокультурної, туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, художньо-естетичної, оздоровчої, еколого-натуралістичної, дозвілєво-розважальної,

туристсько-краєзнавчої, фізкультурно-спортивної та іншої освіти та виховання.

Медицина представлена трьома медичними закладами, трьома амбулаторіями, 5 фельдшерсько-акушерськими пунктами, 2 аптеками.

Бюджет Мар'янівської ТГ на початок 2023 рік становив 84 млн. 904 тис. 549 грн., у тому числі доходи загального фонду бюджету територіальної громади – 83 млн. 110 тис. 287 грн., доходи спеціального фонду бюджету територіальної громади – 1 млн. 794 тис. 262 грн. (рис. 2.8, 2.9).

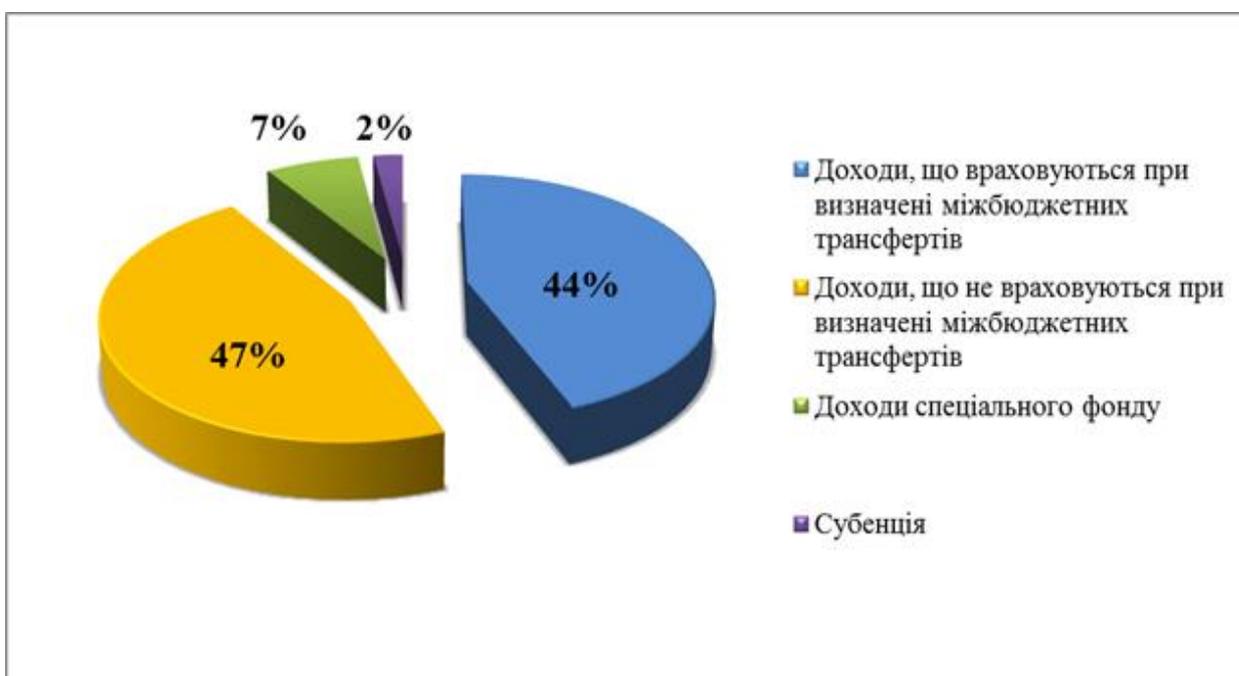

Рис. 2.8. Структура доходів місцевого бюджету Мар'янівської ТГ станом на 2023 р.

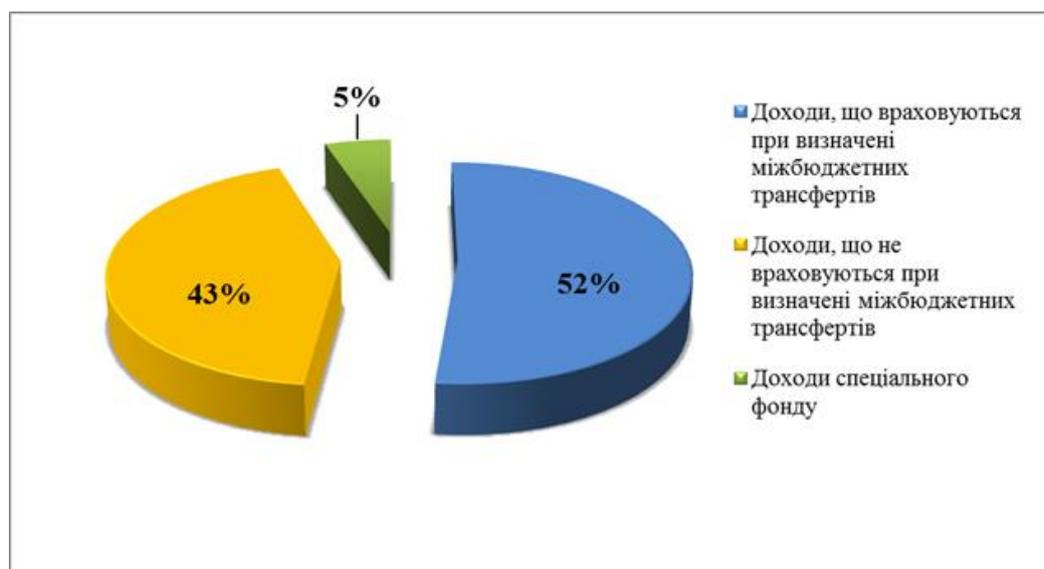

Рис. 2.9. Структура доходів місцевого бюджету Мар'янівської ТГ станом на 2023 р.

Видатки бюджету об'єднаної територіальної громади за головним розпорядником коштів у сумі 89 млн. 857 тис. 938 грн., у тому числі видатки загального фонду бюджету територіальної громади – 82 млн. 969 тис. 677 грн., видатки спеціального фонду бюджету об'єднаної територіальної громади – 6 млн. 888 тис. 262 грн. (рис. 2.10, 2.11).

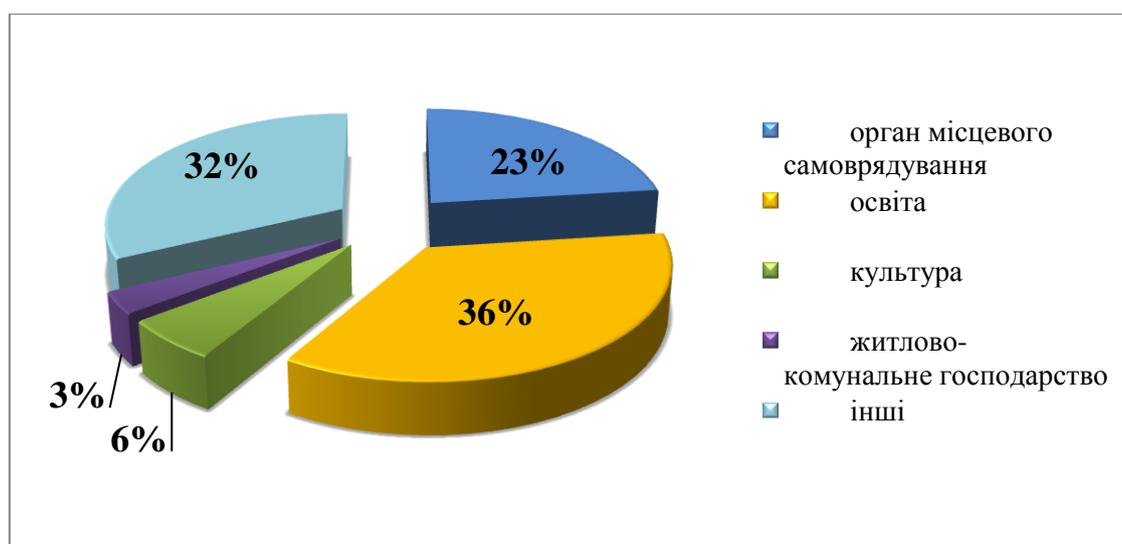

Рис. 2.10. Структура видатків місцевого бюджету Мар'янівської ТГ

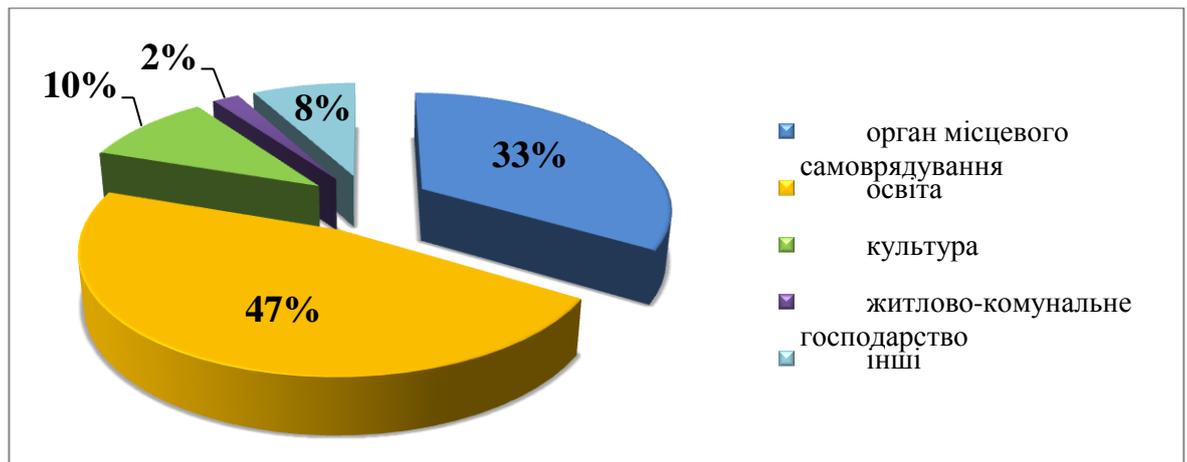

Рис. 2.11. Структура видатків місцевого бюджету Мар'янівської ТГ

Основними доходами загального фонду є податкові надходження, а саме: рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (220 тис. грн.); акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (200 тис. грн.); податок на нерухоме майно (5 млн. 869 тис. грн.); плата за землю (1 млн. 130 тис. грн.); єдиний податок (5 млн. 100 тис. грн.).

Неподаткові надходження: доходи від власності та підприємницької діяльності (15000 грн.). Прогнозний обсяг доходів спеціального фонду визначений в загальній сумі 1 млн. 794 тис. 262 грн.

Основним джерелом формування спеціального фонду бюджету є власні надходження бюджетних установ, що фінансуються з селищного бюджету та цільові фонди.

Прогнозний обсяг власних надходжень, які зараховуються до спеціального фонду місцевого бюджету, визначений відповідно до прогнозних показників головних розпорядників бюджетних коштів щодо доходів, визначений в сумі 1 млн. 639 тис. 262 грн.

Видатки загального фонду бюджету Мар'янівської територіальної громади на 2023 рік складав 5 млн. 070 тис. грн.

У межах наявного ресурсу у бюджеті на 2023 рік враховано 1536,5 тис. грн. на реалізацію місцевих програм, у тому числі за рахунок загального фонду – 1036,5 тис. грн., спеціального – 2912,0 тис. грн.

По апарату управління видатки становлять – 3 млн. 446 тис. 600 грн. Видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями працівникам апарату селищної ради на 2023 рік становили 2800,0 тис. грн.

Видатків на розрахунки за енергоносії та комунальні послуги становили у розмірі 89,6 тис. грн., що відповідає прогнозованому рівню цін та тарифів на оплату газу, водопостачання та електроенергію.

Видатки селищного бюджету на освіту становлять в сумі 5874,6 тис. грн., що становить 41 % від загального обсягу місцевого бюджету на 2023 рік. Видатки на заробітну плату з нарахуваннями для виплати працівникам освіти обраховано в сумі 4820,4 тис. грн., що склало 92 % загальних витрат на освіту. На оплату енергоносіїв та комунальних послуг видатки становили 622,2 тис. грн., на харчування – 404,0 тис. грн. Враховано субвенцію на освіту в сумі 5207,3 тис. грн.

Загальний обсяг видатків на культуру з місцевого бюджету на 2023 рік визначено в сумі 1046,9 тис. грн. Із загальної суми видатків на культуру 1022,6 тис. грн. складають видатки на виплату заробітної плати з нарахуванням, що становить 98 % від загальної суми, 3000,0 тис. грн. – на оплату енергоносіїв та комунальних послуг, що становить 2 % від загальної суми. Враховано субвенцію на культуру в сумі 965,1 тис. грн.

Видатки місцевих установ за рахунок власних надходжень по спеціальному фонду складають 728 тис. 920 грн., зокрема установ освіти – 184,5 тис. грн., установ культури – 18,7 тис. грн. Цільові фонди – 525,7 тис. грн., з них: 376,6 тис. грн. оплата за електроенергію [37].

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МАР'ЯНІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Конку rentні переваги територіальної громади

Основні напрямки діяльності селищної ради Мар'янівської територіальної громади були визначені Стратегією розвитку територіальної громади Мар'янівської селищної ради Луцького району Волинської області на 2021–2031 роки та програми дій ради та її виконавчих органів на період 2021–2025 років тощо.

У 2019–2020 роках Мар'янівська селищна рада Мар'янівської ТГ працювала за визначеними пріоритетами, стратегічними й операційними цілями та над реалізацією комплексу проєктів, що стосувались питань будівництва, земельних відносин, екології та благоустрою, змін до бюджету та комунальної власності, освіти та культури. В центрі уваги знаходяться питання покращення рівня життя громади, поліпшення фінансового стану, економічної та соціальної політики у територіальній громаді.

Згідно «Програми розвитку земельної реформи Мар'янівської селищної ради на 2020–2021 рр.» були передбачені заходи на оформлення права користування на земельні ділянки бюджетним установам. Було розроблено детальний план території, оновлена нормативна грошова оцінка земель населених пунктів та внесено межі населених пунктів у Національну кадастрову систему України. Оновлена нормативно-грошова оцінка населених пунктів була проведена для с. Бужани та с. Ржищів. Для сіл Брани, Довгів та Борисковичі була розроблена нормативно-грошова оцінка населених пунктів. Інвентаризація земель була проведена в смт. Мар'янівка, а на даний час проводиться в межах та за межами населених пунктів с. Бужани та с. Ржищів.

Одним із найголовніших викликів перед громадою постало питання – не включення громади до Перспективного плану розвитку територіальних

громад області. Найближчим часом громада має перейти на прямі бюджетні відносини, що дозволить реалізувати намічені плани та програми розвитку. Розпочато процес приєднання сіл Скригівської сільської ради. Проходять перемовини щодо намірів Галичанської сільської ради. Підписано меморандум щодо співпраці з національною поліцією для здійснення повноважень на території громади.

Продовж останніх років були розроблені та погоджені проекти щодо будівництва очисних споруд в смт. Мар'янівка та укладено договір на їх будівництво.

У звітному періоді відбулося формування нормативно-правової бази роботи селищної ради. Зокрема прийнято ряд ключових документів для розвитку громади:

- план (програми) соціально-економічного розвитку Мар'янівської селищної ради Мар'янівської ТГ на 2023 рік;
- бюджет Мар'янівської селищної ради Мар'янівської ОТГ на 2023 рік (Додаток А).

З набуттям повноважень було передано заклади освіти та культури із спільної власності громад району у комунальну власність селищної ради.

Згідно із «Програмою забезпечення належного санітарного стану, благоустрою і впорядкування населених пунктів» та з метою розвитку дорожньо-транспортної мережі населених пунктів ради за звітний період в Бранівській сільській раді було проведено ремонт дороги Дорогів-Борисковичі, вулиць Зарічна та Центральна на суму 140 тис. грн. В Бужанівській сільській раді був проведений ремонт дороги по вулиці Набережна с. Ржищів на суму 195860 грн. З обласних субвенцій. В Мар'янівській селищній раді були відремонтовані дороги по вул. Ювілейній смт. Мар'янівська на суму 202229 грн. та дороги по вул. Незалежності на суму 70 тис. грн. В Цегівській сільській раді на ремонт дороги по вул. Набережна с. Борочиче було виділено 10 тис. грн., по вул. Шкільна с. Широке – 35542 грн., по вул. Л. Українки с. Боровичі – 139023 грн., по вул.

Молодіжна с. Широке – 55435 грн., по вул. Радгоспна с. Цегів – 199335 грн., по вул. Польова с. Борочиче – 80000 грн. Були відремонтовані дороги місцевого значення: дорога с. Цегів–Мар’янівка–Довгів за кошти обласного бюджету на суму 700 тис. грн. та дорога Мар’янівка–Борочиче–Бужани на суму 200 тис. грн.

Протягом року виділялися кошти на встановлення освітлення в населених пунктах громади. В с. Бужани та Мар’янівській селищній раді здійснено технічне обслуговування вуличного освітлення на суму 23900 грн.

Загалом на утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури було виділено 781815 грн., на благоустрій території – 416100 грн. [31].

В усіх населених пунктах селищної ради здійснювався благоустрій кладовищ, територій установ, організацій, прилеглих територій житлових будинків громадян, ліквідовано стихійні сміттєзвалища. В свою чергу паспортизовані два сміттєзвалища, які обслуговуються житлово-комунальним підприємством.

З метою здійснення конкретних заходів щодо часткового забезпечення зайнятості населення громади виконавчий апарат співпрацює з районним центром зайнятості. Так, протягом звітнього періоду чисельність осіб, залучених до участі у громадських роботах та робіт тимчасового характеру становило 74 особи, отримали послуги з професійного навчання – 36 осіб; надано сприяння у працевлаштуванні – 94 особам, отримали консультаційні послуги – 240 осіб, надано компенсацій ЄСВ – 2 особам. Проводилась профорієнтаційна робота з учнями закладів освіти. Загалом скористались послугами служби зайнятості – 620 осіб. Згідно із Програмою соціального захисту населення та підтримки населення Мар’янівської селищної ради виділена оздоровлення та відпочинок дітей виділено 32 тис. грн.

Бюджет Мар’янівської ОТГ на 2020 рік, зі змінами та доповненнями, становив 13 млн. 907 тис. 897 грн. по видатках в сумі – 13 млн. 907 тис. 897 грн. До загального фонду (з урахуванням трансферів) надійшло 13 млн.

178 тис. 977 грн., до спеціального фонду – 728 тис. 920 грн. Субвенції з державного бюджету не отримано (Додаток А).

Видатки селищного бюджету становлять 13 млн. 907 тис. 897 грн., в тому числі: дошкільна освіта – 6 млн. 59 тис. 163 грн., соціальний захист та соціальне забезпечення – 132 тис. грн., культура та мистецтво – 1 млн. 65 тис. 699 грн., фізична культура та спорт – 40 тис. грн., реалізація програми з поліпшенням питної води – 150 тис. грн., житлово-комунальне господарство – 1 млн. 214 тис. 515 грн., природоохоронні заходи – 500 тис. грн., економічна діяльність – 4 млн. 746 тис. 520 грн. [37] (рис. 3.1).

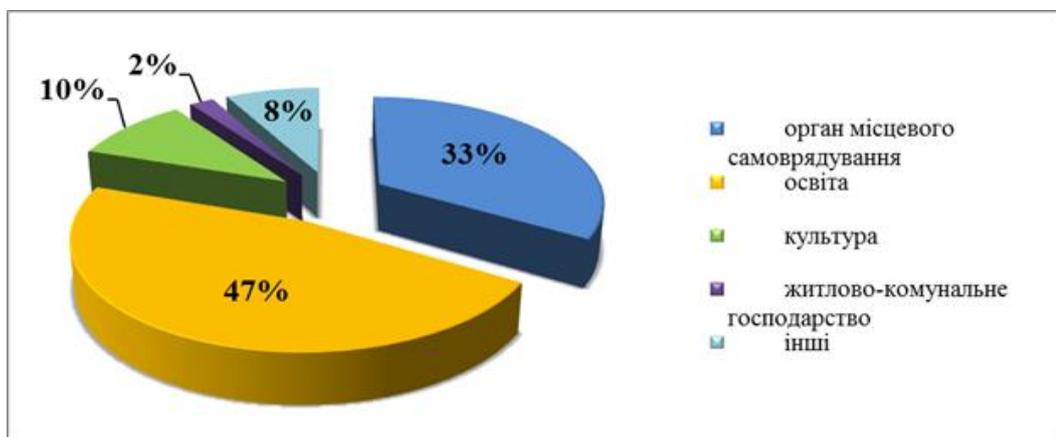

Рис. 3.1. Структура видатків місцевого бюджету Мар'янівської ТГ

На умовах співфінансування місцевого та обласного бюджетів, а це 32 тис. грн., було здійснено оздоровлення дітей громади пільгових категорій.

Освіта в громаді займає чи не основне місце. Сьогодні мережа загальноосвітніх навчальних закладів Мар'янівської ТГ налічує 8 закладів, діє 7 дошкільних установ. Також на території громади розташовано 8 закладів освіти, 2 бібліотеки і будинок культури.

З метою визначення та забезпечення реалізації першочергових та перспективних заходів, спрямованих на формування моделі розвитку фізичної культури і спорту розроблено «Програму розвитку фізичної культури та спорту Мар'янівської селищної ради на 2018–2022 р.», обсяги фінансування якої у 20220 році становили 40 тис. грн. [37].

З метою сприяння морально-естетичному вихованню та підвищенню культурного, духовного рівня населення, задоволення культурних потреб громадян, організації дозвілля розроблено «Програму розвитку та підтримки культури, мистецтва і туризму Мар'янівської селищної ради на 2018–20220 роки», на реалізацію якої було виділено 1 млн. 65 тис. 699 грн.

Наприкінці 2021 р. за участі працівників селищної ради, депутатів, працівників підприємств і установ району, представників бізнесу, освітян та жителів громади було проведено соціологічне опитування жителів з метою розробки стратегії розвитку громади, визначення пріоритетних та перспективних напрямків діяльності. До уваги жителів було запропоновано питанн щодо оцінки нинішнього стану інфраструктури, визначення рівня соціально-економічного розвитку, ступеня задоволення соціальних потреб тощо. З точки зору встановлення конкурентних переваг території, аналізу інвестиційних можливостей та перспектив найбільш актуальними були запитання щодо першочергових заходів для розвитку громади (табл. 3.1), факторів, що заважають розвитку (табл. 3.2), визначення основного ресурсу для подальшого розвитку громади (табл. 3.3).

В результаті даного дослідження проведено оцінку сучасного стану соціально-економічного розвитку території, виявлені першочергові виклики, завдання, основні ресурси громади для подальшого розвитку.

Таблиця 3.1

Першочергові завдання для розвитку громади*

Ранг	Завдання
1	Зменшення рівня безробіття
2	Розвиток малого і середнього бізнесу
3	Ремонт доріг між населеними пунктами громади
4	Ремонт вулиць
5	Благоустрій населених пунктів громади
6	Покращення безпеки життєдіяльності мешканців
7	Покращення освітлення населених пунктів громади
8	Розвиток сфери дозвілля (відпочинку, спорту)
9	Підтримка фермерства
10	Підтримка кооперативного руху

11	Розвиток мисливських господарств
11	Сприяння розвитку промислових підприємств
12	Використання місцевих природних ресурсів
13	Розвиток зеленого туризму

* Складено за матеріалами стратегії розвитку Мар'янівської селищної ради

Таблиця 3.2

Фактори, що заважають розвитку громади*

Кількість	Категорія
13	<i>Недостатня громадська ініціативність та активність мешканців</i>
13	<i>Безробіття</i>
8	<i>Несприятливі умови для розвитку підприємництва</i>
8	Відсутність зовнішніх та внутрішніх інвестицій
8	Низька якість (відсутність) дорожнього покриття між населеними пунктами в громаді
6	Поширення злочинності, алкоголізму, наркоманії
5	Недостатня підприємливість мешканців громади
3	Відсутність можливості для самореалізації, забезпечення змістовного дозвілля
2	Засміченість довкілля
1	Недостатня інформованість про громаду за її межами
1	Значна частка населення старшого працездатного віку
0	Забрудненість питної води
0	Зношеність інженерних мереж (водопостачання, водовідведення)
0	Низька якість дошкільної та середньої освіти

* Складено за матеріалами стратегії розвитку Мар'янівської селищної ради

Таблиця 3.3

Основний ресурс громади для подальшого розвитку*

Ресурс	Кількість
Вигідне географічне положення (прикордонна територія)	66
Хороша доступність до основних міст та ринків	23
Корисні копалини на території громади	91
Активність/підприємливість мешканців громади	89
Місцеві підприємства і підприємці	59
Іноземні інвестори	55
Вільні земельні ділянки у громаді	52
Вільні промислові приміщення	6
Цікаві туристичні об'єкти	23
Приваблива природа	92
Прогресивна та дієва місцева влада	179

* Складено за матеріалами стратегії розвитку Мар'янівської селищної ради

На основі аналізу чинників формування інвестиційної привабливості та окремих напрямів інвестиційної діяльності Мар'янівської громади було

проведено SWOT-аналіз соціально-економічного розвитку території (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

SWOT-аналіз соціально-економічного розвитку Мар'янівської громади*

<u>Сильні сторони</u>	<u>Слабкі сторони</u>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Територіальний масштаб громади. 2. Наявні корисні копалини: торф, пісок, глина, вапняк. 3. Туристичний потенціал і чисте довкілля. 4. Значні площі лісових насаджень (запаси деревини). 5. Наявність сировини для с/г та лісової промисловості. 6. Функціонування згідрологічного заказника «Гнила Липа». 7. Функціонування загальнозоологічного заказника «Бужанівська дача». 8. Наявність вільних земельних ділянок сільськогосподарського призначення. 9. Наявність працездатного населення. 10. Наявність ініціативних груп мешканців. 11. Наявність ринку роздрібної торгівлі. 12. Ініціативне керівництво громади, що спроможне реалізувати програми розвитку громади. 13. Активне культурно-мистецьке життя. 14. Наявна мережа газопостачання. 15. Зростання оплати праці бюджетних працівників. 16. Наявність залізничної лінії Ківерці–Підзамче. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатній розвиток галузі будівництва. 2. Віддаленість від обласного центру та промислово розвинутих регіонів. 3. Низька активність населення у житті громади. 4. Погане інфраструктурне забезпечення у сільській місцевості. 5. Тіньовий бізнес. 6. Високий рівень безробіття. 7. Слабкий розвиток туристичного бізнесу та туристичної інфраструктури в громаді. 8. Гостра нестача кваліфікованих працівників. 9. Низький рівень оплати праці. 10. Неefективне використання корисних копалин. 11. Відсутність коштів на соціальний розвиток. 15. Відсутність підприємств по переробці с/г продукції. 16. Постійне зниження родючості ґрунтів. 17. Проблема з водопостачанням та водовідведенням в населених пунктах громади.
<p align="center"><u>Можливості</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток фермерського господарства та зростання світового попиту на сільськогосподарську продукцію. 2. Продовження реформ у країні, що сприятиме покращенню інвестиційного клімату та залученню інвесторів. 3. Зростання попиту на продукцію промисловості, у т.ч. переробної, зокрема обробка деревини та переробка дарів лісу (ягоди, гриби, лікарські рослини). 4. Місцеве самоврядування у громаді: успішність реформи децентралізації. 5. Розвиток інформаційних технологій. 6. Впровадження світової концепції Сталого 	<p align="center"><u>Загрози</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стимування процесу децентралізації ускладнює роботу бюджетних установ. 2. Неналежний облік землі. 3. Зняття мораторію на продаж землі. 4. Незадовільна організація процесу сплати податків. 5. Низький рівень життя (низька з/п та пенсійні виплати). 6. Недостатній контроль за призначенням субсидій та соціальної допомоги. 7. Незадовільний стан дорожнього покриття між населеними пунктами та

<p>розвитку.</p> <p>7. Енергетична реформація світового суспільства, розвиток відновлювальної та нетрадиційної енергетики.</p> <p>8. Підтримка підприємництва на державному та міжнародному рівнях.</p> <p>9. Зростання популярності сільського, зеленого, культурного та арготуризму серед населення України та Європи.</p>	<p>на дорогах державного й регіонального значення.</p> <p>8. Ріст цін на товари та послуги через прив'язку цін до іноземних валют.</p> <p>9. Відсутність дієвих програм підтримки підприємництва.</p> <p>10. Монополізація в галузі енергопостачання та на ринку палива.</p> <p>11. Неефективна кредитна політика держави для підприємців, фермерів та власників особистих селянських господарств.</p> <p>12. Недостатнє фінансування медичної галузі, що стримує реформу системи охорони здоров'я.</p> <p>13. Виїзд молоді за кордон та «відплив умів».</p> <p>14. Посилення конкуренції між громадами за інвестиції, ресурси.</p> <p>15. Забруднення зовнішнього середовища, збільшення масштабів екологічних катастроф.</p>
--	--

* Складено за матеріалами стратегії розвитку Мар'янівської селищної ради

SWOT-аналіз дозволив виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для розвитку Мар'янівської громади. Опитування допомогло визначити основні галузі та сфери, які потребують розвитку та реформування та є інвестиційно привабливими. Таким чином була сформована система інвестиційних пропозицій, які можна реалізувати на території ТГ Горохівського району. Визначення найбільш ефективних та соціально значимих для регіону інвестиційних проектів та бізнес-пропозицій також відбувалось за результатами SWOT-аналізу та оцінки можливих витрат і очікуваних результатів від їх реалізації для громади.

3.2. Проблеми та перспективи розвитку

У сільських поселеннях становлення самоврядування, спроможного задовольняти нагальні соціальні потреби сільського населення та формувати сприятливе життєве середовище для нього, неминуче зіштовхується з необхідністю подолання низки проблем. Не стала винятком і Мар'янівська об'єднана територіальна громада. Серед проблем, які потребують ефективного і швидкого розв'язання було визначено:

- відсутність досвіду використання сучасних практик й інструментів соціальної економіки та стимулювання соціальних ініціатив;
- недостатня фінансова наповненість місцевих бюджетів для забезпечення сільського населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб та пасивне пристосування соціальної політики до обмежених фінансово-матеріальних ресурсів територіальної громади;
- відсутність належного кадрового забезпечення соціальних установ;
- складна демографічна ситуація у більшості територіальних громад (старіння населення, знелюднення сільських територій).

Основним фактором конкурентоспроможності, економічного зростання та ефективності виробництва в Мар'янівській ТГ є трудові ресурси, земельні, рекреаційні та лісові ресурси. Поряд з незайнятістю або неефективною зайнятістю сільських жителів громади проявилася проблема дефіциту кваліфікованих працівників. Сільськогосподарським виробництвом в особистих селянських господарствах, які є вагомою формою господарювання на селі, займаються особи, які часто не мають базової професії, а 54 % – з низьким рівнем кваліфікації.

З метою розв'язання існуючих проблем передбачається здійснювати фінансування заходів програми Програми розвитку місцевого самоврядування у Мар'янівській селищній раді на 2020–2025 роки, Комплексної програми підтримки галузі агропромислового комплексу на 2020–2025 роки, а також реалізації проектів, що реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку і включені до стратегії

розвитку Волинської області на період до 2025 року і відповідають пріоритету 5 «Волинське село».

Реалізація і виконання заходів даних програм має на меті:

- збільшення зайнятості сільського населення на сільськогосподарських підприємствах різних організаційно-правових форм, на особистих господарствах за рахунок нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та її первинної переробки і збереження;
- поширення в сільській місцевості практики урізноманітнення видів господарської діяльності;
- підвищення продуктивності праці, рівня заробітної плати працівників;
- ефективного використання трудових ресурсів;
- зупинення закриття, а також відновлення діяльності раніше закритих та нових закладів соціально- культурного призначення в сільських населених пунктах;
- формування розвинутої інфраструктури на селі, як системи підприємств, організацій, установ, що надаватимуть послуги сільському населенню;
- припинення негативних процесів у соціальній сфері сіл громади.

З метою підвищення рівня зайнятості сільського населення передбачається:

- залучення безробітних сільських жителів до громадських і сезонних робіт;
- навчання і перенавчання безробітних, зокрема по курсу «Організатор малого бізнесу», «Робітник фермерського господарства»;
- проведення відповідної роз'яснювальної роботи щодо активізації реєстрації селян як фермерів, власників-підприємців;
- надання дотації роботодавцям, в тому числі сільськогосподарським підприємствам різних організаційно – правових форм на створення нових робочих місць;

– поширення практики діяльності служби зайнятості щодо сприяння розвитку малого підприємництва та самостійної зайнятості громадян за рахунок надання одноразової виплати допомоги по безробіттю для зайняття підприємницькою діяльністю.

Також доцільно розвивати ті галузі сільського господарства, які є перспективними для нашого регіону – це ягідництво, овочівництво, вирощування сої, гречки. Перспективними напрямками тваринництва є скотарство, свинарство, бджільництво, ставкове рибництво, що сприятиме розвитку аграрного сектору громади, збільшить доходи до місцевого бюджету, сприятиме раціональному використанню земельних ресурсів, а також знизить рівень безробіття, що в свою чергу зменшить відтік трудових ресурсів за кордон.

Також можна запропонувати залучати інвесторів для соціально-економічного розвитку громади. Результатом досліджень інвестиційних можливостей, визначення пріоритетних галузей для інвестування є формування конкретних пропозицій для інвесторів. Інвестиційні пропозиції громади повинні містити основні відомості про перспективні проекти, здатні зацікавити інвестора і переконати його в доцільності вкладення капіталу (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Інвестиційні пропозиції Мар'янівської громади*

Назва проекту	Стислий опис проекту	Територіальна локація
Сільськогосподарський кооператив зі збору овочів, фруктів, ягід, грибів, лікарських трав	Організований збір овочів, фруктів, ягід, грибів, лікарських трав, їх передпродажна підготовка та первинна переробка (сортування, фасування, соління, квашення, сушіння, замороження), реалізація. Стимулювання процесів самоорганізації сільських товаровиробників, активізація процесів формування сприятливого конкурентного середовища, підвищення ефективності використання каналів збуту продукції.	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Будівництво відпочинкового комплексу	Створення повноцінного відпочинкового комплексу на березі р. Липа, р. Гнила Липа, озера Мар'янівське до складу якого входитимуть кемпінг, обладнаний пляж з шезлонгами, зона альтанок для шашликів та барбекю, дитячий майданчик, велодоріжки.	смт. Мар'янівка, с. Цегів, с. Довгів, с. Борочиче

Фермерське підприємство, що спеціалізуватиметься на вирощуванні свиней, ВРХ	Вирощування і реалізація продукції тваринництва – (виробництво м'яса, переробка, виготовлення м'ясної продукції).	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Фермерське підприємство, що спеціалізуватиметься на вирощуванні буряків	Вирощування, переробка і реалізація цукру	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Альтернативна енергетика	Встановлення сонячних батарей на дахах будівель з метою заощадження електроенергії, а також сонячних установок на зупинках з usb роз'ємами для зарядки смартфонів.	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Кінний туризм	Створення кінно-спортивної школи та розроблення туристичних кінних маршрутів. Можливість для туристів побувати у віддалених від транспортних шляхів місцях з чудовою природою.	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Створення інфраструктури бізнесу та ділового туризму	Забезпечення комфортних умов для розвитку туризму бізнес-зустрічей і ділових подій. Створення мережі ділових центрів, конференц-центрів, залів для зустрічей, а також об'єктів готельної інфраструктури.	сmt. Мар'янівка
Сакральний туризм	Реконструкція археологічних пам'яток та споруд	с. Довгів, с. Брани, с. Борисковичі, с. Борочиче, Бужанівський старостинський округ, Цегівський старостинський округ
Створення промислової пасіки	Збільшення обсягу виробництва меду та диференціювання асортименту продукції бджільництва. Виготовлення медових сумішей на основі натурального меду, а також супутніх продуктів бджільництва, таких як прополіс, маточне молочко, пилок, перга, віск, бджолина отрута, забрус і навіть екстракт воскової молі або бджолиний підмор.	сmt. Мар'янівка
Розвиток сільського, зеленого туризму	Розробка туристичних маршрутів на території громади, створення комфортних відпочинкових зон, облаштування «зелених шляхів», розробка туристичних квестів, проведення фестивалів.	Будь-який населений пункт Мар'янівської ТГ
Розвиток центрів збирання і переробки молока	Виготовлення та реалізація сирів, масла, сметани	сmt. Мар'янівка

Отже, подальший розвиток громади залежатиме не тільки від ефективності використання людських ресурсів, а розвитку науково-технічного потенціалу, але і від запровадження інвестиційних проєктів. Реалізація таких проєктів дозволить підвищити ефективність використання інвестиційного потенціалу Мар'янівської ТГ як засобу управління розвитком території.

ВИСНОВКИ

Для досягнення поставленої мети даної кваліфікаційної роботи були визначені завдання, на основі виконання яких можна зробити наступні висновки:

1. Децентралізація, реформа адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування належать до кола найважливіших проблем України. Дослідженням сучасної адміністративно-територіальної реформи займалися О. Боднар, Ю. Ганущак, В. Жаховська, П. Кулинич, А. Марчук, О. Панькова, О. Стьогова, О. Власюк, В. Кравців, Ю. Петрушенко.

2. Систему органів місцевого самоврядування в Україні формує: територіальна громада; міська, сільська, селищна ради; міський, сільський, селищний голова; виконавчі органи міської, сільської, селищної ради; обласна та районна ради; органи самоорганізації населення.

3. На формування територіальних громад впливають природно-географічні, суспільно-географічні та загальнодержавні чинники. Природно-географічні та суспільно-географічні чинники є своєрідною основою для економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а загальнодержавні – лише фактор, який корегує їх використання.

4. Основним фактором конкурентоспроможності, економічного зростання і ефективності виробництва Мар'янівської ТГ є трудові, земельні, туристичні та лісові ресурси. Виробничий потенціал не використовується в повній мірі, причиною чого є відсутність фінансування, застаріле обладнання, збитковість підприємств. У структурі господарського комплексу Мар'янівської громади провідне місце належить аграрному сектору.

Для оптимізації розвитку Мар'янівської територіальної громади необхідно сформулювати ефективну стратегію збереження наявних та залучення можливих ресурсів для економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. К. : Виховання і культура. № 12 (17, 18). 2009. С. 5–7.
2. Боднар О. А. Децентралізація як основний чинник сільського розвитку. *Вісник аграрної науки Причорномор'я: наук.-теорет. фах. журн.* Миколаїв, 2016. Вип. 1. С. 42–51.
3. Єгоров І. Ю. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навчально-методичний посібник. Київ : ДП «Укртехінформ». 2013. 250 с.
4. Жаховська В. Л. Соціальний розвиток сільських поселень на основі муніципальної власності в умовах децентралізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 140–153.
5. Кравців В. С., Жук П. В. Реформа адміністративно-територіального устрою: результати, проблеми, подальші дії. *Стратегічна панорама*. 2016. № 2. С. 104–112.
6. Кузькін Є. Ю. Вплив децентралізації на розвиток регіонів. *Наукові праці НДФІ* : наук. зб. Київ, 2016. Вип. 3 (76). С. 39–53.
7. Кулинич А. П. Правовий режим земель міських територіальних громад в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06. Київ, 2019. 18 с.
8. Кулинич П. Право сільської громади на землю в контексті адміністративно-територіальної реформи. *Віче*. 2015. № 14. С. 11–15.
9. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа № 1. *Аналітичні записки*. К. : ЦОП «Глобус». 2016. 35 с.
10. Мрочко М., Рубаха В. Ефективність функціонування місцевих бюджетів в умовах децентралізації управління регіональним розвитком. *Формування ринкової економіки в Україні* : зб. наук. пр. Львів, 2017. Вип. 37. Ч. 2. С. 32–38.
11. Негода В. Формування спроможних територіальних громад – передумова децентралізаційної реформи. *Віче*. 2015. № 12. С. 7–8.

12. Павловська Т. С. Географія Волині: практикум. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 104 с.
13. Панова І. Ю. Правовий статус старости як виборної посадової особи місцевого самоврядування. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 101–106.
14. Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Теоретичні засади залучення соціальних ресурсів громадських об'єднань на потреби розвитку регіонів в умовах децентралізації. *Український соціум*. 2015. № 3. С. 20–28.
15. Пометун О. І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. *Презентація на нараді Центру тестових технологій*. К., 2004. С. 16–18.
16. Потапова А. Г. Особливості сучасного сільськогосподарського землекористування Волинської області. *Природа Західного Полісся* : зб. наук. пр. Розділ І. Географія. Луцьк, 2011. № 8. С. 59–64.
17. Потапова А. Г., Краснопольська Надія. Економічний потенціал Волинської області: монографія. Луцьк : Волиньполіграф, 2016. 174 с.
18. Потапова А., Дмитроца І. Етапи наукового дослідження сталого розвитку регіону. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 квітня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 20–22.
19. Потапова А., Підвальна О. Природно-ресурсний потенціал Колківської об'єднаної територіальної громади. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 квітня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 65–67.
20. Потапова А., Фенко В. Стратегічний розвиток Херсонської області. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 квітня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 67–69.
21. Про добровільне об'єднання територіальних громад : *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р. № 13. 91 с.

22. Родніна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Основа, 2006. 94 с.
23. Романюк С. А. Суперечності та виклики реалізації реформи системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: методологічні аспекти. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 117–129.
24. Серьогіна С. Г. Реформа місцевого самоврядування в Україні в сучасних умовах політико-правового розвитку. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації*. Харків, 2016. С. 145–154.
25. Стогова О. В. Адміністративно-територіальна реформа в Україні як складова процесу децентралізації влади. *Сучасне суспільство*. 2017. Вип. 2. С. 207–217.
26. Траньович Ю. Фінансові ресурси ОТГ Закарпаття до і після об'єднання. Як бюджетна децентралізація вплинула на фінансове забезпечення територіальних громад що об'єдналися. *Срібна земля*. 2018. № 14. С. 2.
27. Фенко В. О. Туристично-рекреаційний потенціал Північно-Західного економічного району України. *Актуальні проблеми регіональних досліджень* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Луцьк, 12–13 грудня 2019 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С. 44–49.
28. Волинські ОТГ успішно реалізують інфраструктурні проекти // *Вісник + К*. веб-сайт. URL: <https://bit.ly/2Vulirji> (дата звернення: 02.09.2023).
29. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – Київ : ТОВ «Софія-А», 2013. 160 с. URL: <https://bit.ly/1D4NdAh> (дата звернення: 02.09.2022).
30. Горохівський район: веб-сайт. URL: <http://volynrada.gov.ua/map/gorokhivskii-raion> (дата звернення: 10.10.2022).

31. Звіт селищного голови Басалика О.В. за період з 16 липня по 31 грудня 2019 р. діяльності Мар'янівської селищної ради: веб-сайт. URL: <http://maryanivska.gromada.org.ua> (дата звернення: 10.01.2022).

32. Інфраструктурна субвенція об'єднаним громадам: на що витратять кошти Волинські ОТГ // Волинська територіальна організація : веб-сайт. URL: <http://volyn.solydarnist.org/?p=10195> (дата звернення: 02.10.2022).

33. Марчук А. Адміністративно-територіальна реформа як передумова бюджетної децентралізації. Вісник Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль, 2015. Вип. 4. С. 30–39. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2642> (дата звернення: 02.12.2022).

34. Мар'янівська громада : веб-сайт. URL: <http://maryanivska.gromada.org.ua> (дата звернення: 02.12.2022).

35. Паспорт територіальної громади: веб-сайт. URL: <http://maryanivska.gromada.org.ua> (дата звернення: 20.10.2019).

36. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Відомості Верховної Ради України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. URL: zakon.kadrovik01.com.ua/regulations/8186/10462/460550 (дата звернення: 02.12.2022).

37. Пояснювальна записка (зі змінами) до проекту рішення «Про селищний бюджет територіальної громади на 2023 рік» // Мар'янівська громада : веб-сайт. URL: <http://maryanivska.gromada.org.ua> (дата звернення: 21.09.2023).

38. Реформа децентралізації // Веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://bit.ly/2I8J1ZY> (дата звернення: 02.12.2022).

39. Формування об'єднаних територіальних громад: проблемні питання та шляхи їх вирішення: аналіт. зап. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2018. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf (дата звернення: 02.11.2022).

ДОДАТОК А

Доходи бюджету Мар'янівської ОТГ на 2023 рік, (грн.)*

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Усього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	
				Усього	У т.ч. бюджет розвитку
1	2	3	4	5	6
10000000	Податкові надходження	24935000,00	24780000,00	155000,00	
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	220000,00	220000,00	0,00	0,00
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	220000,00	220000,00	0,00	0,00
13010200	<i>Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування)</i>	220000,00	220000,00	0,00	0,00
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	200000,00	200000,00	0,00	0,00
14040000	<i>Акцизний податок з реалізації суб`єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів</i>	200000,00	200000,00	0,00	0,00
18000000	Місцеві податки	10969000,00	10969000,00	0,00	0,00
18010000	<i>Податок на майно</i>	5869000,00	5869000,00	0,00	0,00
18010400	<i>Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об`єктів нежитлової нерухомості</i>	1900000,00	1900000,00	0,00	0,00
18010500	<i>Земельний податок з юридичних осіб</i>	900000,00	900000,00	0,00	0,00
18010600	<i>Орендна плата з юридичних осіб</i>	1754000,00	1754000,00	0,00	0,00

18010700	Земельний податок з фізичних осіб	1130000,00	1130000,00	0,00	0,00
18010900	Орендна плата з фізичних осіб	75000,00	75000,00	0,00	0,00
18010300	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	92000,00	92000,00		
1810200	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	18000,00	18000,00		
18050000	Єдиний податок	5100000,00	5100000,00	0,00	0,00
18050500	Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків	2250000,00	2250000,00	0,00	0,00
18050300	Єдиний податок з юридичних осіб	50000,00	50000,00		
18050400	Єдиний податок з фізичних осіб	2800000,00	2800000,00		
20000000	Неподаткові надходження	1950912,00	287650,00	1663262,00	
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	205350,00	205350,00		
22010000	Плата за надання адміністративних послуг	205000,00	205000,00		
22012500	Плата за надання інших адміністративних послуг	5000,00	5000,00		
22090000	Державне мито	350,00	350,00		

22090100	Державне мито, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів, у тому числі за оформлення документів на спадщину і дарування	250,00	250,00		
25000000	Власні надходження бюджетних установ	1663262,00		1663262,00	
25010000	Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством	1663262,00		1663262,00	
25010100	Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю	1659206,00		1659206,00	
	Усього доходів	26885912,00	25067650,00	1818262,00	
40000000	Офіційні трансферти	58042637,00	58042637,00		
41000000	Від органів державного управління	58042637,00	58042637,00		
41050000	Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	65337,00	65337,00		
41053900	Інші субвенції з місцевого бюджету	10200,00	10200,00	0,00	0,00
	Разом доходів	84928549,00	83110287,00	818262,00	0,00

*Складено за даними Мар'янівської ТГ